

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Koolikorralduse õppekava

Tatjana Zarutskihh

KOOLI SISEHINDAMISE SÜSTEEMI ARENDAMISEST BALTI RIIKIDE JA
IDA-VIRUMAA VENE KOOLIDE NÄITEL

magistritöö

Juhendaja: Hiie Asser

Läbiv pealkiri: Kooli sisehindamine

Tartu 2010

KOKKUVÕTE

Magistritöö on koostatud teemal *Kooli sisehindamise süsteemi arendamisest Balti riikide ja Ida-Virumaa vene koolide näitel.*

Kool, nagu iga teine organisatsioon, püüab regulaarse arendustöö kaudu tõsta oma tegevuse tõhusust. Koolile on oluline teada, missugune on tema seisund ja tulemusnäitajad praegu, kuidas need on muutunud võrreldes eelmiste perioodidega ja millises suhtes on näitajad võrdluses teiste samasuguste organisatsioonidega. Koolis toimuvate protsesside uurimine ja saavutatud tulemuste analüüs ning hindamine on aluseks uute eesmärkide püstitamisele ja järgmiste arendustegevuste kavandamisele.

Kolmes Balti riigis – Lätis, Leedus ja Eestis – on viimase aastakümne jooksul palju tegeldud õppeasutuste välis- ja sisehindamise süsteemi uuendamisega, mille üldiseks suunaks on raskuspunkti nihutamine välishindamiselt eneseanalüüsile ja sisehindamisele.

Käesolevas töös uuritakse Läti ja Leedu koolide tegevuse hindamise temaatikat riikide haridusministeeriumide ja koolide dokumentide uurimise ja ekspertide – koolijuhtide ning audiitorite – intervjuude kaudu ning võrreldakse seda Eesti seadusandluse ja hindamispraktikaga. Kuigi Balti riikide koolide hindamissüsteemidel on palju ühiseid jooni, tuuakse välja ka mõned erinevused.

2006. aastast jõustus Eestis Haridus- ja Teadusministeeriumi (HTM) määrus *Kooli ja koolieelse lasteasutuse nõustamise tingimused ja kord sisehindamise küsimustes*, mis kohustab õppeasutusi süstemaatiliselt tegelema sisekontrolli ja enesehindamisega ehk kokkuvõttes, sisehindamisega. Eesti õppeasutused loovad praegusel ajal oma organisatsioonide spetsiifikat esile toovaid ja arengut toetavaid sisehindamise süsteeme. Käesoleva töö autor viis läbi uuringu kuues vene õppekeelega koolis 147 pedagoogi ja 5 koolijuhi osavõtul, et välja selgitada koolide töötajate arvamused kooli sisehindamise ja õpetajate enesehindamise küsimustes.

Anketeerimisel selgus, et erinevate tegevusvaldkondade hindamist tajutakse tähtsana nii kooli kui õpetaja tasandil. Koolijuhtide intervjuudest selgus, et anketeerimise tulemusena saadud kooli tegevusvaldkondade hindamise tähtsuse hinnangud langevad kokku ja vastavad nendele kooli võtmetulemustele, mis on saadud kooli sisehindamisel. Suhteliselt madalama hinnangu saanud kooli ja enesehindamise valdkonnad on reeglina need, kus tuleb kavandada parendustegevusi.

Uurimistulemused ei andnud kinnitust seosele hindamise tähtsuse ja õpetaja poolt õpetatava ainevaldkonna ning tööstaaži vahel. Ilmsiks tuli aga seos pedagoogi ametijärgu ja kooli hindamise ning enesehindamise tähtsuse vahel.

Käesolevast uurimusest võib kooli sisehindamise süsteemi arendajatele olla kasu kahel tasandil.

Need kuus kooli, kes osalesid käesolevas töös tutvustatavas uuringus, said tagasisidet oma töötajate arvamustest sisehindamise valdkondade hindamise tähtsuse kohta. Koolijuhid said andmeid oma kooli õpetajate arutlusuundade kohta ning võisid neid kõrvutada kooli sisehindamise tulemustega. Neis kahest saab edasi arendada mõtted, kuidas kooli sisehindamissüsteemi täiustada.

Kooliinimestele, kes tegelevad oma õppeasutuse sisehindamisega, võiks töös kirjeldatav huvi pakkuda, kuidas valida ja kirjeldada kooli tegevuse hindamise ja pedagoogi enesehindamise valdkondi, kuidas kujundada andmete kogumise vahendeid – ankeete – ning hindamisviise ja kuidas määratleda kooli tegevuse parendamise planeerimise prioriteete.

SUMMARY

The topic of the current master's thesis is *The development of the system of internal evaluation of schools on the example of the Baltic States and Russian schools in Ida-Virumaa*.

School as any other organisation aspires to raise the effectiveness of its activity through regular work on development. It is important for the school to be aware of its current state and its productivity indicators, to know how they have changed in comparison to the previous period and how these indicators could be compared to the indicators of other similar organisations. The examination of processes taking place in the school and the subsequent analyses of achieved results and evaluations are the basis for establishing new aims and planning the following steps of development.

During the last decade, three Baltic States: Latvia, Lithuania and Estonia- have dealt with renewing the system of internal and external evaluation for educational institutions. The general direction has been the shifting of principal point from external evaluation to internal and self-evaluation.

The current thesis investigates the evaluation subject of Latvian and Lithuanian schools through the Ministry of Education documents and interviews with expert-leaders of schools and auditors. The data is compared with Estonian legislation and practice of evaluation. Although the evaluation systems of Baltic schools have many common features, some differences are brought out.

In 2006 the Estonian Education and Science Ministry passed a decree called *The conditions of counselling and regulation of internal evaluation in schools and preschools* which obligates the educational institutions to practice internal and self-evaluation on a regular basis. Estonian educational institutions are currently in the process of creating the internal evaluation systems that would support the development and highlight the specificity of their organisations. The author of the current thesis conducted a research with 147 teachers and 5 school leaders in six Russian speaking schools in order to explicate the employees' opinions on the topic of internal evaluation and teacher's self-evaluation.

After filling in the questionnaires it appeared that evaluating different fields is considered important on the school's and the teacher's level. From the interviews with the school leaders it was found that the results from the questionnaires coincide with and correspond to the key results gathered through internal evaluation. The fields that received a relatively low evaluation are the ones that need corrective course of action.

The results of the research did not confirm the connection between the importance of evaluation and the teacher's field and the length of employment. However, a link between the category of teacher and the importance of internal and self-evaluation was determined.

The current research can help the developers of internal evaluation system on two levels.

The six schools that took part in the research described in this thesis received feedback on their employees' opinions on the importance of internal evaluation. The school leaders were given data on the discussion directions of their teachers and they were able to compare them to the results of their own school's internal evaluation.

The school people who deal with the internal evaluation of educational institutions might be interested in how to choose and describe the areas of teacher's self-evaluation and school's internal evaluation, as well as how to develop the means of evaluations and collecting data- questionnaires- and how to define the priorities in improving school's practice.

РЕЗЮМЕ

Магистерская работа посвящена теме *Развитие системы внутреннего оценивания школ на примере стран Балтии и русских школ Ида-Вирумаа*.

Школа, как любая организация, старается повысить эффективность своей работы через постоянную развивающую деятельность. Школе важно знать, каково ее положение на данный момент, каковы ее результаты. Изменились ли они по сравнению с предыдущим периодом. На каком уровне показатели школы по сравнению с другими учреждениями.

Основанием для постановки новых целей, для планирования следующих развивающих действий является изучение процессов, происходящих в школе, анализ и оценивание достигнутых результатов.

В трех Балтийских странах – Латвии, Литве и Эстонии в течение последних десяти лет занимались обновлением системой внешнего и внутреннего оценивания учебных заведений, акцентируя внимание на изменении соотношения между внешним и внутренним оцениванием в пользу самооценивания и внутреннего оценивания.

В данной работе исследуется тема о системе оценивания деятельности школ в Латвии и Литве через государственные документы Министерств Образования, через школьную документацию, через интервью экспертов-руководителей школ и аудиторов. Приводится сравнение с законодательной базой и практикой по данной теме в Эстонии.

Системы оценивания деятельности школ в странах Балтии имеют много общих черт, однако выявлены и некоторые особенности. В 2006 году Министерство Образования и Науки Эстонии ввело постановление *«Условия консультирования и порядок проведения внутреннего оценивания школы и дошкольного учреждения»*, которое обязывает образовательные учреждения систематически заниматься внутренним контролем и самооцениванием – внутренним оцениванием.

Образовательные учреждения Эстонии создают свои системы внутреннего оценивания, которые подчеркивают самобытность данного учреждения и поддерживают развитие системы внутреннего оценивания. Автор работы провела исследования в 6 русскоязычных школах с участием 147 педагогов и 5 руководителей школ, для выяснения мнения по вопросам внутреннего оценивания школы и самооценивания учителей.

Через анкетирование выяснилось, что оценивание школы и самооценивание значимы, важны в различных сферах деятельности. Через интервью с руководителями

школ выяснилось, что полученные оценки сфер деятельности через анкеты совпадают с оценками ключевых результатов, которые определены самой школой по внутреннему оцениванию. Сравнительно ниже оценку получили сферы деятельности школ и самооценивание, как правило в тех областях, где необходимо планировать действие на улучшение.

Результаты исследования не показали связь важности оценивания и круга предметов, преподаваемых учителями, так же нет связи и со стажем работы учителя. Не выявилась зависимость между должностной категорией учителя и важностью оценивания школы и самооценивания.

Данное исследование имеет определенную пользу по двум направлениям.

6 школ, участвующих в исследовании получили обратную связь о важности, значимости внутреннего оценивания сфер деятельности со стороны педагогов. Руководители школ узнали оценочное мнение учителей по областям и сферам деятельности и смогли его сопоставить, сравнить с результатами школьного внутреннего оценивания. Из этих двух исходных данных предоставилась возможность развивать мысли о том, как совершенствовать систему внутреннего оценивания.

Работникам школы, которые занимаются внутренним оцениванием, могло бы быть интересно то, как выбрать сферы оценивания деятельности школы и самооценивания учителей, как составлять, оформлять материалы для анкеты и как дефинировать приоритеты планирования на улучшение школьной деятельности.

SISUKORD

KOKKUVÕTE	2
SUMMARY	4
PE3IOME	6
SISUKORD.....	8
SISSEJUHATUS	9
1. KOOLI SISEHINDAMISEST	12
2. BALTI RIIKIDE KOOLI TEGEVUSE HINDAMISE PRAKTIKAST.....	16
2.1. LÄTI.....	16
2.1.1. Läti sise- ja välishindamise riikliku korra kirjeldus.....	16
2.1.2. Läti koolide välis- ja sisehindamine eksperdi ja koolijuhi pilgu läbi.	19
2.2. LEEDU.....	20
2.2.1. Välisauditi läbiviimise protseduur Leedus.	20
2.2.2. Kooli siseaudit Leedus eksperdi ja konsultandi pilgu läbi.	22
2.3. EESTI	24
2.4. BALTI RIIKIDE KOOLI TEGEVUSE HINDAMISE VÕRDLUS	26
3. UURIMUS.....	30
3.1. METOODIKA	30
3.1.1. Valim.....	30
3.1.2. Uurimisinstrumendid.....	32
3.1.3. Andmete töötlemise protseduur.....	34
3.2. UURIMISTULEMUSED	35
3.2.1. Õpetajate hoiak kooli tegevuse hindamise ja enesehindamise suhtes.....	35
3.2.2. Koolile tähtsamate tegevusvaldkondade hindamine kooli tegevuse hindamisel ja õpetaja enesehindamisel.	37
3.2.3. Õpetajate anketeerimise tulemuste seos kooli sisehindamise tulemustega.	42
3.2.4. Õpetajate pedagoogilise staaži, ametijärgu ja õpetatava aine seos hoiakutega kooli sisehindamise suhtes.	45
3.2.5. Enesehindamise hindamisviisid.	46
3.3. ARUTELU.....	47
KASUTATUD KIRJANDUS	49
LISAD	52

SISSEJUHATUS

Kooli sisemiste protsesside ja välise keskkonna pidev seiramine, hindamine ja analüüsimine annab õppeasutusele ainet oma tegevuse korrigeerimiseks ning arengusihtide järk-järguliseks täpsustamiseks. Eesti koolides on alates 2006. aastast hakatud juurutama õppeasutuse sisehindamissüsteemi, mis loob eeldused koolide jätkusuutlikkuse ja tegevuse tõhususe suurendamiseks. Seoses sisehindamiskohustuse kehtestamisega on ümbermõtestamisel kogu õppeasutuste hindamistemaatika, sh välishindamine. Uuenenud sisehindamises nähakse olulist rolli haridusasutuse tegevuse kvaliteedi kindlustamisel ja parendamisel. Rõhuasetus nihkub väliselt kontrollilt haridusasutuse tegevuse kvaliteedi ja tulemuslikkuse ning püstitatud eesmärkide saavutatuse analüüsimisele ja hindamisele (Pettai, 2007, lk 3). Nii riikide haridussüsteemide kui õppeasutuste tasandil otsitakse standardeid ja raamistikke, mida kasutada kooli tegevuse hindamiseks ja erinevate protsesside ning toimingute mõju uurimiseks.

Sisehindamisteemalistest uuringutest

Kuigi kooli sisekontroll ja õpetajate enesehindamine, arengukava täitmise analüüs ja analüüsist lähtuvate eesmärkide püstitamine, visioonist ja missioonist lähtuva tegevuskava kujundamine jms teemad ei ole kooliarenduses uued teemad, ei ole Eesti kontekstis läbi viidud sisehindamise teemalisi uuringuid veel väga palju. Projekti *Koolikatsuja 2006+* raamas viidi Toomas Kingu juhitud uurimisgrupi poolt läbi kolmest etapist koosnev uuring, mis püüdis muuhulgas vastata järgmistele küsimustele, milliseid sisehindamise süsteeme kasutavad Eesti ja teiste riikide koolid ning mida teavad ja arvavad Eesti õpetajad sisehindamise süsteemi rakendamisest (Kink, 2008, lk 7).

Nimetatud uuring kinnitas, et koolijuhtide ja õpetajate teadmised sisehindamise temaatikast on ebaühtlased ja koolides kasutatavates hindamisviisides valitseb mitmekesisus ning eritasemelisus. Koolid, kellel oli suurem hindamiskogemus varasemast ajast, kasutasid omakoostatud vormi, mida kombineeriti riiklikult tasandilt soovitatuga. Tegemist on segavormiga. Põhjaks kasutati ka edasiarendatud Euroopa Kvaliteedijuhtimise Sihtasutuse (EFQM) mudelit. Põhjendusena toodi välja eelnevate aastate kogemuste sidustamise soov uue initsiatiiviga.

Nimetatud uuringust kasvas välja tõdemus, et tuleb jätkata kooli sisehindamissüsteemi arendamise toetamist – koolid, sh ka vene õppekeelega koolid, vajavad jätkuvalt uurimist ja ideid oma süsteemide täiustamiseks.

Koolikatsuja 2006+ uuringus kirjeldatakse mitmete riikide õppeasutuste hindamissüsteeme, sh ka Läti oma. Uurimiskokkuvõttes tõdetakse, et „... hariduse kvaliteedi ning koolide hindamise osas on Lätil teatav edumaa, väärtuslik võiks Eesti jaoks olla ka Läti kogemus rahvusvaheliste uuringute vallas: kuna Läti on osalenud tunduvalt enamates uuringutes, on võimalik erinevate uurimuste tulemusi kõrvutades näha muutusi ning seaduspärasusi (Kink, 2008, lk 49). Siit kasvas välja teine põhjendus käesoleva uuringu vaatenurga kujundamiseks – tasub lähemalt uurida Balti riikide koolide hindamise kogemusi.

Empiirilise uuringu ettevalmistamiseks on autor kasutanud ideid organisatsiooni arendamise ja juhtimise alase kirjandusest: M. Vadi Organisatsioonikäitumine (2001), R. Alas'e Personalijuhtimine (2001), A. Räsäneni ja L. Vainio Enesehindamine (1998), K. Türk'i Inimressursi juhtimine (2005), A. Siimoni ja K. Türk'i Juhtimine (2003), P. Nikkaneni ja H. Lyytineni Õppiv kool ja enesehindamine (2005), M. Salumaa, A. Saarniidu ja M. Talviku Strateegiline juhtimine ja sisehindamine koolis (2007), J. S. Oaklandi Terviklik kvaliteedijuhtimine (2006) ja T. Tammaru loengumaterjalid ning kirjutised, D. Allcock'i, D. Goleman, R. Boyatzis ja A. McGee, D. Kirkpatrick jpt autorite tööd, samuti projekti *Koolikatsuja 2006+* raames loodud materjale, Eesti Kvaliteediühingu, HTMi, Tallinna haridusameti jpt veebimaterjale.

Uurimistöö eesmärgid

Käesolev uurimistöö on ajendatud autori soovist paremini mõista kooli sisehindamise olemust, analüüsida Balti riikides kasutatavaid õppeasutuse hindamise süsteeme ja leida viise, kuidas luua ja juurutada koolis tõhusalt toimivat hindamissüsteemi, ning jagada neid lugejaga.

Magistritöö eesmärk on uurida Balti riikide koolide välis- ja sisehindamise süsteeme ning kõrvutades neid Eesti süsteemi ja praktikaga, et anda koolidele ideid sisehindamissüsteemi täiustamiseks ning kirjeldada vene koolide õpetajate ja koolijuhtide seisukohti ja hoiakuid kooli sisehindamise ja õpetajate enesehindamise suhtes.

Empiirilise uuringu uurimisküsimused on järgmised:

1. Missugused on õpetajate hoiakud kooli tegevuse hindamise ja enesehindamise suhtes?
2. Missuguste tegevusvaldkondade hindamine on koolile enam tähenduslik
 - kooli tegevuse hindamisel,
 - õpetaja enesehindamisel?
3. Kuidas koolijuhtide arvates on seotud õpetajate anketeerimise alusel saadud tulemused sisehindamise tulemustega koolides?

4. Kas õpetajate pedagoogiline staaž, ametijärk ja õpetatav aine mõjutavad hoiakuid kooli sisehindamise suhtes?

Uurimismeetoditena kasutatakse dokumendianalüüsi ja intervjuud Balti riikide kogemuste kirjeldamiseks; anketeerimist õpetajatelt ja intervjuud koolijuhtidelt andmete kogumiseks.

Magistritöö ülesehitus

Magistritöö koosneb järgmistest osadest.

Sissejuhatuses kirjeldatakse käesoleva uurimistöö eesmärki, uurimisküsimusi ja metoodikat, viidatakse ka varasemale uurimusele, mis andis idee sellele uuringule.

I peatükis antakse põgus ülevaade kooli sisehindamise teoreetilisest alusest ja olemusest.

II peatükis *Balti riikide kooli tegevuse hindamise praktikast* kirjeldatakse Läti ja Leedu koolide välis- ja sisehindamise korda ja praktikat ning võrreldakse neid Eesti üldhariduskoolide hindamissüsteemiga.

III peatükis esitatakse kuues Ida-Virumaa koolis läbi viidud sisehindamise teemalise empiirilise uuringu käik ja tulemused.

Magistritööle on lisatud eesti-, vene- ja inglisekeelne kokkuvõte, kümme lisa paberkandjal, kasutatud kirjanduse loetelu.

Töö autor tänab uuringus osalenud koolide juhte ja õpetajaid ladusa ja vastastikku rikastava koostöö eest.

1. KOOLI SISEHINDAMISEST

Iga kooli unistus on läbi aegade kestmajäämine. Selleks vajab ta esiteks ühiskonna ootustele vastavat ja eristavat **tuumideed**, et õpilased tuleksid sellesse kooli, ja teiseks, jätkusuutlikkust hoidvat **toimimiskava**. Kindlamad eeldused organisatsioonina kesta ja areneda on õppimisvõimelistel kollektiividel. Õppivale koolile peetakse omaseks:

1. keskkonnateadlikkust ja adekvaatset enesepeegeldust;
2. rõhutatud tähelepanu uue teadmise loomisele, levitamisele ja rakendamisele;
3. võimet vajaduse korral teadlikult ümber kujundada kogu organisatsioon ning selle funktsioneerimine. (Roots & Sarv, 2008, lk 12)

Eesti kooliarenduses on käesoleval ajal teoksil muutused, mille teoreetiliseks aluseks on Euroopa Kvaliteedijuhtimise Sihtasutuse (EFQM) täiuslikkusemudeli kaheksa põhimõtet, mis võimaldavad organisatsiooni hindamist ja arendustegevust tervikuna käsitleda:

Tulemustele orienteeritus. Täiuslikkus tähendab selliste tulemuste saavutamist, millega on rahul organisatsiooni kõik huvipooled.

Kliendikesksus. Täiuslikkus tähendab pikaajalise väärtuse loomist kliendile.

Eestvedamine ja eesmärgi ühtsus. Täiuslikkus tähendab organisatsiooni liidrite nägemuslikku ja inspireerivat eestvedamist, millega kaasneb organisatsiooni eesmärgiühtsus kõikide jaoks.

Protsessidele ja faktidele tuginev juhtimine. Täiuslikkus tähendab organisatsiooni juhtimist vastastikku seonduvate süsteemide, protsesside ja faktide kaudu.

Töötajate arendamine ja kaasamine. Täiuslikkus tähendab töötajate panuse maksimeerimist nende arengu ja kaasamise kaudu.

Pidev õppimine, innovatsioon ja parendamine. Täiuslikkus tähendab väljakutse esitamist *status quo*'le ja muutuste elluviimist, kasutades õppimist innovatsiooni ning parendusvõimaluste loomiseks.

Partnerluse arendamine. Täiuslikkus tähendab lisaväärtusega partnerlussuhete arendamist ja hoidmist.

Sotsiaalne vastutus. Täiuslikkus tähendab organisatsiooni tegevust reguleeriva seadusraamistiku ületamist ja püüet mõista ühiskonna huvipoolte ootusi ning nendele vastata. (Oakland, 2006; Tammaru, 2008)

EFQM on loonud mudeli kriteeriumid ja järelevalve raamid, mille alusel võib iga organisatsioon ennast mõõta ja võimalikke probleeme uurida. Sellist protsessi nimetatakse

organisatsiooni sisehindamiseks, mis hõlmab protsesside ja tulemuste regulaarset ja süstemaatilist ülevaatust ning tugevuste ja parendusvaldkondade teadvustamist.

EFQM soovib sisehindamisel juhendada järgmistest sfääridest:

Eestvedamine – kuidas liidrid arendavad missiooni, väärtusi; kuidas kindlustavad organisatsiooni juhtimise süsteemi arengut.

Poliitika ja strateegia – kuidas organisatsioon viib ellu oma missiooni ja elunägemust; kuidas seda toetatakse plaanide ja tegevuse abil.

Töötajad – kuidas töötajatega seotud ressursse planeeritakse, juhitakse ja paremustatakse – kuidas pädevusi määratakse, arendatakse ja säilitatakse; kuidas organisatsioon saab tagasisidet töötajatelt.

Partnerlusressursid ja -suhted – kuidas finantse planeeritakse ja juhitakse, kuidas juhitakse materiaali-tehnilist baasi, tehnoloogiat, informatsiooni; kuidas planeeritakse ja korraldatakse välis-partnerlussuhteid.

Protsessid – kuidas organisatsioon planeerib, juhib ja parendab protsessi; kuidas loob ja täiustab klientidele osutatavaid teenuseid; kuidas arvestab kõikide huvipoolte huvidega.

Enesehindamisel kasutatakse erinevaid süsteeme, näiteks terviklikkuse mudelit RADARi süsteemi abil (*Results, Approach, Deployment, Assessment, Review* ehk tulemused, lähenemiseviis, kasutatavus, hinnang, järelevalve) (Oakland, 2006).

EFQM toob välja kõige tähtsamad enesehindamise etapid: informatsiooni kogumine, hindamised, tugevate valdkondade väljatoomine ja konsensuse arvestus, tegevuse planeerimine, järelevalve ja täiustamine.

Uurimismeetoditena soovitatakse grupiarutelu, ankeete, intervjuud, eneseanalüüsi teatud mudeli järgi, tegevuse või protsessi auditit.

Hariduspoliitiliselt tähendab hindamisparadigma muutus õppeasutuse arenduses 3 prioriteeti (Vernik, 2008, loengumaterjalid):

- **Õppeasutuse enesearendamine kui prioriteet.** Sisehindamise seadustamisega rõhutatakse õppeasutuse **vastutust** oma organisatsiooni arengu eest.
- **Õppija areng kui prioriteet.** Õppe- ja kasvatusprotsess peab olema suunatud õppija arenguks tingimuste loomisele.
- **Strateegiline juhtimine ja tegevuse eesmärgistamine kui prioriteet.** Õppeasutuste missioon, visioon, prioriteedid ja eesmärgid peaksid olema sõnastatud nii, et õppe- ja kasvatustöö korraldus tõepoolest toetaks õppija arengut.

Sisehindamine sisaldab kaht komponenti: sisekontrolli ja eneseanalüüsi. **Sisekontrolli** käigus kontrollib õppeasutuse juhtkond koolis toimuva vastavust seadustele ja normidele ning

kohasust võrreldes püstitatud eesmärkidega, samuti kogub õppeasutus enda tegevuse kohta adekvaatset, oma tegevuse eesmärkidest lähtuvat ja endale tähenduslikku informatsiooni ja statistikat. **Eneseanalüüs** tähendab selle teabe tõlgendamist – faktide analüüsimist, põhjuslike hinnangute andmist, tekkinud seoste interpreteerimist ja aluse andmist koolis toimuvate protsesside parendamiseks.

Toimiv ja arengut toetav sisehindamissüsteem on kooli arengukava loomulik osa. Sisehindamissüsteemi ülesandeid on kirjeldatud järgmiselt (Lilleste, 2008, lk 11):

- toetada õppeasutuse juhtimissüsteemi;
- tagada õppeasutuse tegevuste ja tulemuste nähtavus;
- määratleda õppeasutuse olulised näitajad ja koguda nende kohta statistikat;
- teadvustada õppeasutuse võimalusi ja olulisi võtmeküsimusi;
- püstitada eesmärgid, mis põhinevad analüüsil ja faktidel;
- saada tagasisidet eesmärkide saavutamisest;
- jälgida väärtustest ja missioonist kinnipidamist, liikumist visiooni suunas;
- põhjendada ressursside jagamist ja kasutamist;
- selgitada välja huvipoolte ootused, vajadused ja rahulolu;
- vältida põhiriske (sisekontroll);
- toetada, tunnustada, motiveerida ja nõustada personali;
- teha järeldusi tegevuste-tulemuste põhjus-tagajärg seoste kohta;
- analüüsida tulemusi ja võrrelda neid nii enda varasemate kui teiste õppeasutuste tulemustega;
- jälgida õppeasutuse kui terviku süsteemset arengut pikemas perspektiivis.

Hoolimata loomulikust vajadusest hindamistegevuse järgi on süsteemi loomine aga aeganõudev protsess. Aega nõuab just konkreetse kooli tarvis tähtsate võtmevaldkondade ja –tulemuste väljatöötamine ning kirjeldamine ja nende mõõtmise viiside katsetamine. Samuti võtab aega õpetajate, õpilaste ja lapsevanemate ning kõigi kooliga seotud huvigruppide mõtteviisi kujundamine, et enesehindamine on arengu alus. P. Nikkanen ja H. K. Lyytinen (2005) märgivad, et toimiva ja tulemusliku enesehindamise tähtsus arendusprotsessis seisneb selles, et see võib:

- luua soodsa keskkonna koolisiseseks arendusdiskussiooniks ja arenguvisionile selgema kuju andmiseks,
- anda võimalikult süstemaatilise ülevaate kooli hetkeseisukorrast,
- individualiseerida kooli arenguvajadused,

- anda infot tegevuse tulemuslikkuse kohta,
- luua eeldused kooli arengustrateegilistele valikutele,
- toetada kooli arengu seisukohast hädavajalikku sisemist koostööd,
- tõsta teadlikkust ja hõlbustada arendussignaalide märkamist,
- panna arendussaavutuste üle uhkust tundma (lk 184).

Sisehindamise teemat käsitledes on venekeelses sõnakasutuses hakatud eelistama mõistet „(sise)audit“ sisehindamise tähenduses. Järgnevalt kirjeldatava Läti ja Leedu sisehindamise süsteemide kirjeldusega on autor tutvunud vene keele vahendusel, kasutades siis samuti mõistet „audit“.

2. BALTI RIIKIDE KOOLI TEGEVUSE HINDAMISE PRAKTIKAST

Balti riikide Leedu ja Läti koolid on haaratud enesehindamise protsessi alates 2001. aastast. Nendes riikides on kujunenud teatud töösüsteem riigi ja koolide tasandil.

Leedu ja Läti haridusministeeriumite ametlikele Interneti lehekülgedel on seadusandlikud dokumendid, mis reguleerivad üldhariduskooli tegevust enesehindamise sfääris:

- Läti Haridus- ja Teadusministeerium <http://www.izm.gov.lv/> (*Riiklikes asutustes toimiva..., 2009*).
- Leedu Haridus- ja Teadusministeerium <http://www.smm.lt/> (*Keskkooli siseauditi metoodika, 2002*).

Et aru saada nende dokumentide elulisusest, nende mõjust arengutulemustele, on vaja teada, kuidas need tegelikult toimivad järgmistel suundadel:

- kooli tegevuse sisehindamise mõju välishindamisele,
- kooli enesehindamisele tegevusvaldkonniti.

Kooli sisehindamise kohta täieliku pildi saamiseks oli vaja saada kommentaare ja selgitusi ekspertidelt, kes viivad läbi välishindamist, ja kooli direktoritelt, kes vastutavad kooli kui organisatsiooni eest ja kooli enesehindamistegevuse eest.

Seega on järgnev ülevaade Balti riikide haridussüsteemide hindamisest koostatud kahe allika põhjal: dokumentide uurimise ja hariduseksperptide ning koolijuhtide intervjuerimisel saadud informatsiooni alusel.

2.1. LÄTI

2.1.1. Läti sise- ja välishindamise riikliku korra kirjeldus.

Lätis on alates 1991. aastast tegutsenud Riiklik Agentuur, mis tegeleb koolitöö kvaliteedi hindamisega. Aastatel 2001 – 2002 teostas Läti Haridus- ja Teadusministeerium kooli tegevuse sise- ja välishindamise projekti Euroopa Arengufondi toetusel. Selles projektis osales 30 Läti Vabariigi kooli. Projekti tulemusena koostati käsiraamat, mis on juhendiks kooli tegevuse välis- ja sisehindamisel.

Sise- ja välishindamise tulemuste põhjal annab Riiklik Agentuur koolile akrediteeringu oma tegevuse hindamiseks ehk enesehindamiseks kaheks, neljaks või kuueks

aastaks. Välishindamise viivad läbi antud valdkonnas vastavat haridust omavad ja kooli tegevuse hindamise vallas kvalifitseeritud eksperdid.

Kooli tegevuse hindamine koosneb järgmistest toimingutest.

- Kool taotleb Riiklikult Agentuurilt oma tegevusele hinnangut kooli akrediteerimiseks.
- Vastavalt Läti Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt kinnitatud korrale määrab Riiklik Agentuur kooli hindamiseks ja akrediteerimiseks ekspertkomisjoni ja nimetab selle esimehe.
- Kool esitab ekspertkomisjonile 7-s valdkonnas läbiviidud enesehinnangu alusel koostatud aruande viimase 3 aasta kohta.
- Iga valdkonna kirjelduses peab olema umbes 90 sõna. Aruanne peab olema kuni 27-30 lehekülge (A-4).
- Kooliga kooskõlastatud graafiku alusel viivad ekspertkomisjoni liikmed koolis läbi kooli tegevuse hindamise 3 – 5 päeva jooksul. (800 õpilasega koolis – 4 eksperti ja 1 komisjoni esimees).
- Ekspertide aruannete alusel koostab ekspertkomisjoni esimees kooli tegevuse kohta koondhinnangu.
- Antud hinnang saadetakse kooli kooskõlastamisele. Ühe kuu jooksul kooskõlastatakse hinnangud ja järeldused kooli ning ekspertkomisjoni vahel.
- Pärast lõppdokumendi kooskõlastamist esitatakse see Riiklikule Agentuurile kooli töö kvaliteedi hindamiseks ja kooli akrediteerimiseks.
- Ekspertkomisjoni aruande põhjal akrediteerib Riiklik Agentuur kooli, väljastab koolile tegevuse hindamise sertifikaadi kaheks, neljaks või kuueks aastaks *Kārtība, kādā plāno un veic valsts pārvaldes funkciju auditu un ievieš funkciju audita ieteikumus 27.01.2009.a MK instrukcija nr 3; LV, 25 4011, 13.02.2009.a – Riiklikes asutustes toimiva auditi funktsioonide kavandamise ja läbiviimise kord ja korraldused auditi funktsioonidest Ministrite Kabineti juhend 27.01.2009.a nr 3; LV, 25 4011, 13.02.2009.a.*

Riiklikule Agentuurile kooli poolt esitatav aruanne kooli tegevuse kvaliteedi kohta sisaldab tinglikult kolm osa.

Esimeses osas annab kool vastuse kolmele baas-küsimusele, millele tavaliselt vastavad kõik enesehindamist läbiviivad organisatsioonid:

- Kuidas me töötame?
- Kuidas me sellest teada saame?
- Mida me edasi teeme?

Kirjeldatakse oma tegevuse hindamise kriteeriume, töömeetodid, mis aitavad kindlustada kooli tegevuse taset, kuidas kool määras oma tugevad ja nõrgad küljed, millised on kooli prioriteedid edasiseks arenguks ja kuidas viiakse sisse muudatused.

Kooli aruande teises osas on kirjas hinnang kooli tegevusele 7 tegevusalal viimase 3 aasta kohta.

Kolmandas osas näidatakse ära arenguvajadused ja arengu prioriteedid 7 valdkonnas.

Sise- ja välishindamise käigus uuritakse kooli tegevust järgmistes sfäärides: hariduse sisu, õppimine ja õpetamine, kooli saavutused, õpilaste toetamine, koolikeskkond, ressursid ja koolitöö organiseerimine, juhtkond, töö kvaliteedi kindlustamine. Valdkonnad koos alateemadega on esitatud töö lisas nr 1.

Kooli tegevuse enesehindamisele järgneb kooli arendamise perspektiivplaan ehk arengukava. Kõigil eel loetletud 7 tegevusalal näidatakse ära analüüsist tulenevad arenguvajadused ja arengu prioriteedid. Kirjeldatakse prioriteete ja arengueesmärke antud tegevusalal ning tulemuste ja protsesside hindamise kriteeriume.

Samuti planeeritakse arendamise käik, täpsemalt:

- püstitakse ülesanne,
- näidatakse ära vastutajad,
- tuuakse välja ressursid,
- määratakse kindlaks realiseerimise aeg,
- planeeritakse kontroll (pidev),
- märgitakse ära kindel perioodiline järelevalve.

Riikliku Agentuuri poolt määratud kooli tegevuse hindamise ekspertkomisjon tutvub kooli tegevuse hindamise lõppdokumendi ettevalmistamiseks kooli enesehindamisaruandega. Ekspertid hindavad teatud tegevusalasid, mis on määratud ekspertkomisjoni esimehe poolt. 3 – 5 päevase uurimisperioodi jooksul koolis külastavad ja analüüsivad eksperdid õppetunde, viivad läbi ankeetküsitluse ja suulised intervjuud õpetajate, õpilaste, mittepedagoogilise personali ja lastevanemate hulgas ning kõige lõpuks vestlevad kooli juhtkonna liikmetega.

Ekspertkomisjon koostab ja kooskõlastab kooliga aruande ning esitab selle Riiklikule Agentuurile taotledes koolile tegevussertifikaati.

Kooli 7 tegevusala hindamine toimub järgmise hindamiskaala alusel:

- I tase – puudulik,
- II tase – keskmine,

III tase – hea,

IV tase – väga hea.

Kooli hindamisel ja akrediteerimisel juhinduvad eksperdid Läti Haridus- ja Teadusministeeriumi Riikliku Agentuuri poolt kinnitatud välishindamise metoodikast. Selles on toodud tasemete kirjeldused tegevusalade kaupa.

2.1.2. Läti koolide välis- ja sisehindamine eksperdi ja koolijuhi pilgu läbi.

Käesoleva töö autor uuris kooli tasandil välis- ja sisehindamise süsteemi toimimist Lätis Riia Puškini-nimelises Lütseumis, külastades seda kooli, uurides kooli strateegilisi dokumente ja intervjuuerides kooli direktorit Galina Voitekat. Ühtlasi on G. Voiteka ka Läti Riikliku Agentuuri hariduskvaliteedi hindamise ekspert. Tänu riikliku eksperdi ja koolijuhi üksikasjalikele dokumentide kommentaaridele sise- ja välishindamise kohta kujunes antud töö autoril täielik pilt Läti koolide töö kvaliteedi hindamise süsteemist.

Riia Puškini-nimelisel Lütseumil on akrediteering 6 aastaks oma kooli tegevuse hindamiseks. Riikliku Agentuuri ekspertkomisjoni lõppdokumendis on koolile põhiliselt välja pandud IV taseme hinded – väga hea. Samas on kool ise perspektiivses planeerimises, arengukavas ära märkinud sisehindamise osas mitmekülgseid tegevused kooli taseme tõstmiseks kõigis seitsmes tegevussfääris.

Igal aastal teeb kool kokkuvõtte oma tegevuse sisehindamisest ja kokkuvõtte arutatakse läbi õppenõukogus. Sisehindamise kokkuvõtte koostatakse järgmiste andmete üldistamise alusel:

- informatsioon aineõpetajate ühendustelt, kes hindavad kooli tegevust aasta jooksul 7 tegevusalal (vt ülal),
- informatsioon kooli toetavatelt teenistustelt (psühholoogiline, logopeediline, meditsiiniline jne), kes hindavad samuti kooli tegevust aasta jooksul seitsmel tegevusalal,
- aineõpetajate eneseanalüüs aasta jooksul tehtud töö kohta,
- õpilastelt-õpetajatele saadud üldistatud tagasiside kooli tegevuse hindamise kohta,
- lütseuminõukogu otsus kooli tegevuse hindamise kohta (Lütseuminõukogu koosneb 7 pedagoogist, 7 vanemate klasside õpilasest ja 20-30 lastevanemate esindajast),
- administratsiooni poolt aasta jooksul läbi viidud kontrolli tulemused.

Riia Puškini-nimelise Lütseumi direktori ja õppealajuhataja arvates on kooli tegevuse kvaliteedi tagamise võtmefiguuriks õpetaja, kes tahab ja oskab anda enesehinnangut oma tegevusele klassiruumis ja koolis laiemalt teatud ajaperioodil.

Kui õpetaja sisehindamise ja kooli juhtkonna välishindamise tulemused ja muljed langevad enam-vähem kokku, siis võib otsustada, et kool püsib eesmärkide poole liikumisel õigel kursil.

Üheksa aasta jooksul on Lätis välja kujundatud kooli tegevuse sise- ja välishindamisel seitsme tegevusvaldkonna alusel koolide akrediteerimise teatud töösüsteem. Erilist tähelepanu pälvivad seejuures järgmised asjaolud:

- kooli tegevuse taseme hindamise meetodikad, mida kasutatakse Haridus- ja Teadusministeeriumi riikliku agentuuri ekspertide poolt,
- kindlad, täpsed tingimused, mis esitatakse koolide oma töö kvaliteedi hindamise aruandele (kuidas töötame, kuidas saame teada, mida teeme edaspidi),
- informatsioon selle kohta, mida on vaja parendada ja missugust tegevust planeeritakse koolis parendada, just selle informatsiooniga arvestatakse koolides kooli iga-aastases tegevuses,
- õpetaja õppe-kasvatustöö hindamiseks kogutakse mitmekülgset tagasisidet (igakuised küsimustikud, ankeedid õpilastele, lastevanematele jne).

2.2. *LEEDU*

Alates 2001. aastast tegutseb Leedus Haridus- ja Teadusministeeriumi juures kooli tegevuse hindamiseks Rahvuslik Agentuur, mis organiseerib koolivälise auditi tegevust ja annab kohalikule omavalitsusele õiguse akrediteerida kooli tegevust 7 aastaks (*Keskooli siseauditi meetoodika, 2002*).

2.2.1. *Välisauditi läbiviimise protseduur Leedus.*

Leedu koolide jaoks toimub välishindamine järgmise protseduuri kohaselt.

- Kui kool on koostanud oma enesehindamise aruande, tellib ta Rahvuslikult Agentuurilt auditi.
- Rahvuslik Agentuur määrab välisauditi komisjoni koosseisu ja välishindamise läbiviimise aja. Komisjon moodustatakse teiste linnade või maakondade koolides töötavatest esindajatest.
- Kui koolis on vähemalt 800 õpilast, siis tavaliselt selle asutuse komisjon koosneb 12 esindajast. Kui koolis on 200-250 õpilast, siis on komisjonis 5 inimest.
- 45 päeva enne komisjoni kooli tulekut saadab kool informatsiooni välisauditi komisjonile. Selles informatsioonis vastatakse 3 küsimusele:

Kuidas me töötame?

Kuidas me sellest teada saame?

Mida me edasi teeme?

- Välisauditi komisjon töötab koolis 5 päeva ja hindab kooli tegevust 7 sfääris.
- Välisauditi läbiviimise iga päeva õhtul kohtub komisjoni esimees kooli direktoriga ja tutvustab direktorile päeva kokkuvõtet, märkides ära kõige paremad, suhteliselt head ja probleemsed asjaolud. Kui auditeerimisel juhtus päeva jooksul mõni ebatavaline intsident, on direktor kohustatud sellest teatama kohalikule omavalitsusele, koolipidajale.
- Viimasel auditipäeval antakse kooli juhtkonnale, õpetajatele, koolinõukogule, tugistruktuuride töötajatele (psühholoog, logopeed) soovitusel ja nõuanded parendamiseks ning oma tegevuse täiustamiseks.
- Teatud aja möödudes saab kool komisjonilt välisauditi koondaruande mustandi.
- 4 päeva jooksul kooskõlastab kool komisjoni esimehega välisauditi koondaruande. Kui kooskõlastust ei saavutata, siis määratakse koolile uus tähtaeg aruande korrigeerimiseks.
- Pärast välisauditi aruande kooskõlastamist saadetakse aruanne kooli ja kohalikule omavalitsusele.

Kooli kohustuste hulka kuulub tegevuse paremustamise plaani koostamine auditi hinnangu alusel ja selle esitamine kohalikule omavalitsusele. Riikliku auditi tulemuste ja kooli tegevuse paremustamise plaani alusel annab kohalik omavalitsus koolile akrediteeringu tegutsemiseks 7 aastaks.

Riiklik välisaudit Leedu Rahvusliku Agentuuri poolt viiakse koolis läbi 7 kooli tegevusalal ning tulemused esitatakse tabeli vormis (lisa 2). Uurimisvaldkonnad on järgmised: õpetamise sisu, õpisaavutused, õpetamine ja kasvatamine, abi õpilastele, eetos - väärtused ja koolikultuur, ressursid, kooli juhtimine ja kvaliteedi garantii.

Kooli välisauditi tulemuste üldises teadaandes peab olema ära märgitud 10 plussi, 10 kooli tegevuse tugevat külge ja 5 miinust, 5 kooli tegevuse nõrka külge. Auditi tulemuste põhjal pannakse kooli koduleheküljele välja informatsioon kooli tegevuse kohta 10 plussi ja 5 miinust.

Koolis välisauditi läbiviimise protsess äratav koolirahva hulgas suurt tähelepanu. Esimesel päeval esitatakse kogu audiitorite gruppi pedagoogilisele kollektiivile. Viie päeva jooksul külastatakse umbes 250 õppetundi, huviringi tegevust jne. Toimuvad kohtumised õpetajate aineseksioonides, sotsiaal-, logopeedilise ja psühholoogilise teenistuse ja kooli hoolekogu liikmetega. Analüüsitakse ja hinnatakse kooli strateegilist plaani ja aasta

tegevuskava, kooli põhimäärust, kooli kodukorda, õpilaste käitumisreegleid, projekte, programme, lepinguid, aruandeid, kooli kroonikat, kooli õpilasesinduse plaane, protokolle ja uuringute materjale.

Välisauditi läbiviimisel kasutatakse dokumentide analüüsi, küsitlusi, ankeete, intervjuusid, vestlusi kogukonna liikmetega, didaktilise ja muu infomaterjali analüüsi ning vaatlusi.

Tundide külastamisel koostab auditi läbiviija koondtabeli, kus peab olema ära näidatud tegevuse 3 plussi ja 2 miinust. Miinused on need tegevused, mida on vaja edendada ja täiustada. Üldises aruandes ei märgita ära mitte ühegi koolis töötava õpetaja ees- ja perekonnanime.

Riikliku välisauditi tegija tutvub kooli sisehindamise auditi tulemustega, kus on ära toodud 3 aasta jooksul hinnatud 7 kooli tegevusala. Need on samad 7 tegevusala, mille järgi riiklik välisaudit hindab kooli tegevust.

2.2.2. Kooli siseaudit Leedus eksperdi ja konsultandi pilgu läbi.

Kooli siseaudit Leedus jaotatakse 2 tasandi auditiks:

- laialdane audit – üldine, kogu kollektiiv hindab kooli tegevust 7 valdkonnas,
- sügav audit – hinnatakse üht kindlat tegevusala, teatud tegevust kollektiivi erinevate temaatiliste töögruppide, õpilaste, lastevanemate jne poolt.

Laialdane audit viiakse koolis läbi 1 kord aastas. Õpetajad hindavad 0,5 – 1 tunni jooksul kooli tegevust 7 valdkonnas. Tavaliselt juhenduvad koolid ühe või teise tegevusala hindamisel enda poolt välja töötatud hindamissüsteemist.

Kooli siseauditi koordineerimisgrupp töötleb informatsiooni läbi, toob välja tegevusalade hindamise tulemused ja esitab tegevusalad, kus tuleks järgnevalt läbi viia sügav audit.

Sügavaks auditiks võetakse tavaliselt 7 valdkonna hulgast see, mis nõuab parendamist, täiustamist. Mõnikord võetakse valdkond, mis on kõrgelt hinnatud laialdases auditis. Sellisel juhul näitab sügav audit, miks on selles tegevuses kõik nii hästi laabunud.

Sügava auditi läbiviimiseks formeeruvad koolis temaatilised allgrupid.

Temaatiline allgrupp sügava siseauditi läbiviimisel:

- otsustab, millist informatsiooni ta hakkab koguma, mida hakkab vaatama valdkonna probleemide seas, probleemses küsimuses,
- toob välja, märgib kvaliteedi näitajad antud tegevuses, milles on probleemid,

- illustreerib kvaliteedi näitajaid ja kirjeldab,
- kogub probleemsel alal mitmekülgset informatiivset materjali, annab üldistava hinnangu läbi kvaliteedinäitajate,
- aasta lõpul esitab ettepanekud ja tegevusplaani tegevuse parendamiseks ja puuduste kõrvaldamiseks,
- ettepanekute kooskõlastamisel kollektiiviga lülitatakse antud materjal kooli tegevusplaani.

Kui koolisisese sügava auditi temaatiline allgrupp avastab midagi väga halba ja isegi ohtlikku, peab ta viivitamatult sellele reageerima, hoides ära situatsiooni halvenemise.

Kooli 3aastase siseauditi (laialdase ja sügava) kokkuvõtete alusel koostatakse kooli aruanne siseauditi kohta. Siseauditi riikliku konsultandi ja konsultantide valiku komisjoni liikme Roza Dimentova arvates peab kooli siseaudit 80% ulatuses kokku langema välisauditiga, aga 20% - see on uute arenguhorisontide ala. Kooli tegevuse sise- ja välishindamise Leedu süsteemi uurimisel sai käesoleva töö autor Roza Dimentovalt üksikasjalikud kommentaarid, selle protsessi kirjelduse, samuti õnnestus autoril tutvuda Leedu Haridus- ja Teadusministeeriumi ja Õpetajate Täienduskoolituskeskusega.

Koolidele on koostatud metoodilised abimaterjalid, kus on kirjeldatud kooli siseauditi läbiviimise metoodikat, toodud kõigi 7 valdkonna kohta erinevaid näiteid, illustratsioone, samuti on üldistatud töökogemus kooli tegevuse välis- ja sisehindamise kohta.

Üheksa aasta jooksul on Leedus välja kujundatud kooli tegevuse hindamise süsteem, milles on põimunud väline audit ja kooli sisehindamine. Riikliku auditi ja kooli tegevuse parendamise plaani alusel annab kohalik omavalitsus akrediteeringu kooli tegevusele.

Erilist tähelepanu pälvivad Leedu hindamissüsteemi juures järgmised asjaolud:

- Leedu Haridus- ja Teadusministeeriumi ja Õpetajate Täienduskoolituskeskuse poolt koostatud metoodilised materjalid ja käsiraamatud, kus kirjeldatakse kooli siseauditi läbiviimise metoodikat, samuti üldistatakse kooli tegevuse sise- ja välishindamise läbiviimise kogemust Leedus,
- ekspertkomisjoni poolt läbiviidava välisauditi mastaapsus, mitmekülgsus, kontsentreeritus (5 päeva jooksul külastatakse enam kui 200 õppetundi jne),
- välisauditi tulemused peavad kohustuslikus korras sisaldama nii positiivseid kui negatiivseid aspekte kooli tegevuses. Näiteks on kooli tegevuses 10 plussi ja 5 miinust, õpetaja tegevuses 3 plussi ja 2 miinust. Pluss ja miinus on hea stiimul parendamisele ja arengule,

- kooli tegevuse sisehindamine (siseaudit) viiakse läbi igal aastal läbi 7 tegevusvaldkonna laialdase auditi, läbi teatud tegevusvaldkonna, läbi teatud tegevuse, kas probleemse või eduka, sügava auditi.
- valdkond „eetos” (inimese püsiv kõlbeline loomulaad – mõtlemise ja tegevuse alusena): väärtused ja koolikultuur, tulevad käesoleval ajal esiplaanile kooli tegevuse hindamisel. Selle tegevusvaldkonna näitajad on koolikultuur, kooli kogukond ja omavalitsus, kooli sidemed huvigruppidega. See valdkond määrab paljuskki kooli omapära, kooli „oma näo”, mõjutab kõikide koolielu osanike kodaniku- ja isikuomadusi.

2.3. EESTI

Eestis on järk-järgult üles ehitatud haridusvaldkonna tulemuspõhist hindamissüsteemi alates 1997. aastast, mil käivitus õpitulemuste välishindamine. 1990ndate aastate lõpust mindi üle õppeasutuste kriteeriumipõhisele hindamisele. 2006. aastal seadustati sisehindamine ja vähendati oluliselt riikliku järelevalve rolli (Kitsing, 2008, lk 48). Kuni 2006. aastani toimus haridusasutustes iga kuue aasta järel kompleksne riiklik järelevalve kooli töö tulemuslikkuse hindamise eesmärgil. Seda protsessi reguleeris haridusministri 22. märtsi 1999. aasta määrus nr 14 *Riikliku järelevalve läbiviimise kord*.

Riiklik järelevalve hindas koolide tööd tegevusvaldkondades: strateegiline juhtimine, personal, juhtimine ja koostöö, õpikeskkonna kujundamine, õpetamine, kasvatamine, õppimine, õpilaste toetamine, haridustulemused. Hinnati järgmise skaala alusel: suurepärane, hea, rahuldav, nõrk, võtmetegevus puudub.

Riiklikku järelevalvet teostas Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt kinnitatud komisjon. Ka järelevalve teostamise aja määras ministeerium.

Järelevalve tulemuste alusel anti koolile aeg situatsiooni parandamiseks mingis tegevusvaldkonnas ja lõpptulemusena toimus kooli tegevuse akrediteerimine koolitusloa saamisega.

Alates 4.augustil 2006 Eestis Haridus- ja Teadusministeeriumi määruse nr 23 *Kooli ja koolieelse lasteasutuse nõustamise tingimused ja kord sisehindamise küsimustes* jõustumisest on toimunud teatud muutused kogu välis- ja sisehindamise temaatikas. Antud määrus määratleb Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse, nõunike ja asutuse direktori tegevused, õigused ja kohustused kooli tegevuse sisehindamise ettevalmistamisel ja läbiviimisel.

Riikliku järelevalve korralduses on toimunud järgmised muutused (Vooremäe, 2008, lk 45):

- riiklikku järelevalvet õppeasutuse õppe- ja kasvatustegevuse üle teostab Haridus- ja Teadusministeerium või HTMi ülesandel õppeasutuse asukohajärgne maavanem;
- järelevalvet viiakse läbi HTMi algatusel üksikküsimuste raames, lähtudes riikliku järelevalve prioriteetidest;
- alates 1.09.2006 ei toimu enam haridusasutuste kompleksset järelevalvet iga 6 aasta järel.
- Eesti Hariduse Infosüsteemi kaudu luuakse haridusasutustele võimalus oma õppeasutuse tegevusnäitajatega tutvumiseks ja teiste omalaadsetega võrdlemiseks.

Välishindamise tulemused ja asutuse tegevusnäitajad on üheks sisendiks sisehindamisele.

Õppeasutuse sisehindamise raamistik ehk tegevusnäitajad on kinnitatud haridus- ja teadusministri käskkirjaga. Need on järgmised: eestvedamine ja juhtimine, personalijuhtimine, koostöö huvigruppidega, ressursside juhtimine ja õppe- ja kasvatusprotsess. Vastavalt eelloetletud valdkondadele soovitatakse ka tulemusi uurida valdkonniti: õpilastega, personaliga ja huvigruppidega seotud tulemused ning õppeasutuse näitajad.

Kogu hindamisideoloogia muutuse tõlgendamise ja sisehindamise süsteemi välja arenemise toetuseks kutsus HTM 2006. aastal ellu ulatusliku projekti *Koolikatsuja 2006* +. Projekti otsene eesmärk oli töötada välja ning rakendada süsteemselt välis- ja sisehindamise komplekslahendused üldhariduskoolides, luua tugistruktuurid haridusasutuste sisehindamissüsteemi väljaarendamiseks ja rakendamiseks.

Projektis osalejate kaasabil on tänaseks loodud õppeasutuse sisehindamise nõuniku institutsioon. Nõuniku osa kooli sisehindamises on asutuse juhi ja koolimeeskonna konsulteerimine sisehindamise ja kooliarenduse küsimustes ning kooli sisehindamise aruandele tagasiside andmine. Juht ja meeskond vajavad konsulteerimist, et saada sõltumatut hinnangut organisatsiooni tegevusele, värskeid lähenemisi ja uusi ideid, abi probleemide diagnoosimisel ja lahenduste väljatöötamisel (Leimann, Rääk, 2004, lk 13-14). Sisehindamise nõunike tegevust reglementeerib haridus- ja teadusministri 13. augusti 2009. aasta määrus nr 62 *Kooli ja koolieelse lasteasutuse nõustamise tingimused ja kord sisehindamise küsimustes*.

Nelja viimase aasta jooksul (alates aastast 2006) on Eestis kujunenud kindel kooli tegevuse hindamissüsteem sisehindamise alusel. 2010. aasta keskpaigaks oli vähemalt ühel korral sisehindamise aruande koostanud ligi 200 õppeasutust.

Sisehindamise protseduur õppeasutuse vaatepunktist on järgmine.

- Õppeasutus koondab oma asutuse kohta tulemused soovitavalt viimase kolme aasta kohta ja nende analüüsi ning tugevused ja parendusvaldkonnad ja koostab sisehindamise aruande.
- Õppeasutus esitab aruande HTMi välishindamise osakonnale valides koolitatud nõunike hulgast endale meelepärase nõuniku.
- Nõunik tutvub õppeasutuse tegevusega dokumentide, sh sisehindamise aruande ja koolikülastuste kaudu, koostab selle põhjal tagasisidearuande ning esitab selle kooli direktorile ning HTMi välishindamise osakonnale.
- Kooli juhtkonna ja nõuniku kokkuleppel võib nõunik anda tagasisidet kooli kohta ka koolipidajale jt huvigruppidele.

2009. aastast ei ole nõuniku kaasamine kooli jaoks kohustuslik.

Erilist tähelepanu pälvivad asjaolud Eesti õppeasutuste hindamissüsteemis on järgmised:

- iga kool loob kooli tegevuse sisehindamise läbiviimiseks oma korra, mis soovituslikult järgib riiklikult kirjeldatud valdkondi, kuid arvestab oma õppeasutuse omapära;
- koolil on õigus saada konsultatsioone ja tagasisidet kooli sisehindamise küsimustes enda poolt valitud nõunikult;
- kooli tegevuse hindamine ehitatakse üles tugevate külgede äramärgimisele ja paremustamise võimalustele.

2.4. **BALTI RIIKIDE KOOLI TEGEVUSE HINDAMISE VÕRDLUS**

Tabel 1. Balti riikide kooli tegevuse hindamise võrdlustabel

Tegevus	Läti	Leedu	Eesti
1. Seadusandlik baas, mis reguleerib kooli tegevuse hindamist sise- ja välishindamise alusel, vastu võetud	Aastatel 2001-2002 31.oktoobri 2002.a <i>Siseauditi seadus.</i>	Aastatel 2001-2002 Ministri 28. veebruari 2002.a määrus nr 302 <i>Keskkooli siseauditi metoodika.</i>	2006. aastal Haridus - ja teadusministri 4. augusti 2006.a määrus nr 23 <i>Kooli ja koolieelse lasteasutuse nõustamise tingimused ja kord sisehindamise küsimustes</i> ; PGS, pt VII

Tegevus	Läti	Leedu	Eesti
2. Haridus- ja Teadusministeeriumi lõppdokument kooli tegevuse välishindamine kohta sisehindamise alusel.	Akrediteerib, annab loa kooli tegevusele (2, 4, 6 aastaks).	Informeerivad kohalikku omavalitsust kooli valmisolekust saada õigust tegutsemiseks (7 aastaks).	Informeerib, teeb koolile teatavaks võimaluse iseseisvaks tööks sisehindamisel 3 aasta vältel.
3. Kooli tegevuse hindamise läbiviimise protseduur. 3.1. Kool teatab Haridus- ja Teadusministeeriumile vajadusest läbida hindamise protseduur ja esitab teadaande ja aruande sisehindamise tulemuste kohta.	+	+	+
3.2. Nõunik, eksperdid - määratakse Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt, - valib kool ja palub nõunikult nõusolekut, kui ei ole saanud nõusolekut Haridus- ja Teadusministeeriumilt.	+	+	+
3.3. Ekspertkomisjoni töögraafiku koostööstab nõunik kooliga.	+	+	+
3.4. Ekspertkomisjoni tööaja ja töö tähtsaja koolis reglementeerib nõunik.	+	+	+
3.5. Üldistatud kokkuvõte, ekspertkomisjoni aruanne, nõunik koostööstab kooliga edaspidised ajad.	3-5 päeva (sõltub õpilaste arvust koolis). 1 kuu	Näiteks 5 päeva (sõltub õpilaste arvust koolis) 4 päeva	Nõuniku ja kooli juhtkonna kokkuleppel. Mitte rohkem kui 1 kuu.
4. Kooli tegevuse sise- ja välishindamine toimub järgmistes tegevussfäärides:	1. Hariduse sisu. 2. Õppimine, õpetamine. 3. Kooli saavutused. 4. Õpilaste	1. Õpetamise sisu. 2. Saavutused õppetöös. 3. Õpetamine ja kasvatamine.	1. Eestvedamine ja juhtimine 2. Personalijuhtimine 3. Ressursside juhtimine

Tegevus	Läti	Leedu	Eesti
	toetamine. 5. Koolikeskkond. 6. Ressursid. 7. Töö ja juhtimise organiseerimine, koolitöö kvaliteedi kindlustamine.	4. Abi õpilastele. 5. Eetos. 6. Ressursid. 7. Juhtimine ja kvaliteedi garantii.	4. Koostöö huvigruppidega 5. Õppe- ja kasvatusprotsess
5. Sfääride, tegevusalade hindamise skaala.	I tase – puudulik, II tase – keskmine, III tase – hea, IV tase – väga hea.	N – ei ole mingit faktorit töös leitud, I tase – esinevad olulised puudused, II tase – keskmine, III tase – keskmisest kõrgem, hea, IV tase – peaaegu ideaalne, väga kõrge.	Antakse suuline hinnang, tuuakse välja tugevused ja võimalikud parendustegevused.
6. Lõppdokument kooli tegevuse hindamise kohta.	Lõppdokument on kooli sisehindamise edasise tegevuse ja arenguplaani aluseks järgnevas 2 -, 4- või 6-aastaseks ajaperioodiks.	Dokument, teadaanne, tagasiside aruanne peab sisaldama informatsiooni, kus on ära näidatud 10 plussi, 10 tugevat, edukat külge kooli tegevuses ja 5 miinust, 5 külge, mis nõuavad tegevuse parendamist. Selle kokkuvõtte alusel peab kool esitama koolipidajale, kohalikule omavalitsusele arengukava, tegevusplaani.	Nimetatud dokument on kooli tegevuse aluseks kooli sisehindamise täiustamisel ja kooliarengukava korrigeerimisel. Määratakse järgmine sisehindamise aruande esitamise aeg.
7. Mõned erisused kooli tegevuse hindamisel.	Välisauditi läbiviimise ajal esitab kool iga tegevusala juurde õppeprotsessiga seotud huvigruppide tagasiside küllalt suure, mitmekesise ja informatiivse materjali. Näiteks õpilane hindab oma tegevust tunnis ja hindab õpetajat. Kokkuvõte	Ekspertkomisjon formeeritakse esindajatest, kes ei ela selles linnas, selles rajoonis, kus asub kool, kus viiakse läbi välisauditit. Auditi läbiviimise ajal külastatakse suurt hulka (kuni 250) õppetunde, huviringide tunde jne. Igas külastatud	Igal koolil on oma kooli tegevuse sisehindamise kord. Selle korra alusel ehitab ta üles oma aruande. Osa andmetest võetakse otse Eesti hariduse infosüsteemist, kooli koduleheküljelt. Kooli tegevust analüüsiv nõunik kirjeldab kooli tegevusi ja

Tegevus	Läti	Leedu	Eesti
	tehakse kas igal õppeveerandil või poolaastal.	tunnis märgitakse ära 3 plussi ja 2 miinust. Kooli koduleheküljele märgitakse ära vaid 10 plussi ja 5 miinust kogu kooli kohta.	parendusvaldkondi vabas stiilis, ent siiski HTM poolt soovitatud vormi järgi.

Käesolev võrdlustabel (tabel 1) näitab üldiselt järgmisi sarnasusi ja erisusi.

- Kooli tegevuse hindamine sisehindamise alusel viiakse ellu kõigis kolmes Balti riigis.
- Välishindamise tulemused on Läti ja Leedu koolides kooli akrediteerimise aluseks.
- Välishindamise läbiviimise protseduurid on kolmes Balti riigis sarnased.
- Kõigi riikide hinnatavad tegevusvaldkonnad on sisult väga lähedased.
- Läti ja Leedu koolide hindamisskaalad on kindlaks määratud tasemete järgi, aga Eestis on tabelid vabamas vormis.
- Kooli tegevuse hindamise kokkuvõtlikud dokumendid on kõigis kolmes Balti riigis oma eripäraga. Enam vabas vormis on kokkuvõtlikud dokumendid Eestis.

Käesoleva töö autori poolt Läti ja Leedu ekspertide intervjuerimisel selgus, et neis riikides kehtivate süsteemide miinuseks võib pidada hindamismaterjali, st läbitöödeldava teabe suurt mahtu ja hindamistoimingute hulka.

Uurimuse autori arvates võivad olla hindamissüsteemide üldistused ning Läti ja Leedu hindamise iseärasuste analüüsimine kasulikud selle tegevuse arendamisele Eesti haridusasutustes:

- hindamise ja enesehindamise valdkonnad, tegevusnäitajad valdkondades ja toimimise tasemed on hästi ära kirjeldatud ja hindamise sisu (mida uurida, mõõta ja hinnata) on välja töötatud;
- koondaruanne sisaldab selgelt esile toodud plusse ja miinuseid ehk loetletud ja kirjeldatud tugevusi ja nõrkusi;
- koolidega suhtleb hindamise käigus mitu hea ettevalmistusega spetsialisti (Eestis reeglina üks nõustaja).

3. UURIMUS

Kooli tegevuse sisehindamiseks loob iga Eesti kool oma sisehindamise korra ja aruande vormi.

Toetudes autori kogemustele sisehindamise korraldamisel Narva Pähklikmäe Gümnaasiumis ja informatsioonile sisehindamise kohta Narva neljast koolist (Narva Soldino Gümnaasium, Narva Kesklinna Gümnaasium, Narva Paju Kool, Narva 6. Kool) ja Jõhvi Vene Gümnaasiumist saab konstateerida, et kooli sisehindamine toimub Haridus- ja teadusministeeriumi 13.augusti 2009. aasta määruses nr 62 *Kooli ja koolieelse lasteasutuse nõustamise tingimused ja kord sisehindamise küsimustes* alusel kahel suunal:

- väljatoodud tegevusvaldkondades saavutatu hindamine,
- õpetajate ja personali eneseanalüüs ja -hindamine väljatoodud tegevusvaldkondades.

Kõik ülalpool nimetatud koolid otsivad praegu sobivat ja tõhusat vormi kooli tegevuse hindamiseks. Käesoleva uurimuse idee on toetada eelnimetatud koole ja ka teisi teemast huvitatud õppeasutusi oma sisehindamise süsteemi täiustamisel.

Uurimuse eesmärgiks on õpetajate anketeerimise ja koolijuhtide intervjuerimise abil välja selgitada:

1. missugused on õpetajate hoiakud kooli tegevuse hindamise ja enesehindamise suhtes;
2. missuguste tegevusvaldkondade hindamine on koolile enam tähenduslik
 - kooli tegevuse hindamisel,
 - õpetaja enesehindamisel;
3. kuidas koolijuhtide arvates on seotud õpetajate anketeerimise alusel saadud tulemused sisehindamise tulemustega koolides;
4. kas õpetajate pedagoogiline staaž, ametijärk ja õpetatav aine mõjutavad hoiakuid kooli sisehindamise suhtes.

3.1. METOODIKA

3.1.1. Valim.

Uurimuses osales kuus kooli:

Narva 6. Kool – õpetajad ja koolijuht

Narva Paju Kool – õpetajad ja koolijuht

Narva Soldino Gümnaasium – õpetajad ja koolijuht

Narva Kesklinna Gümnaasium – õpetajad ja koolijuht

Jõhvi Vene Gümnaasium – õpetajad ja koolijuht

Narva Pähklime Gümnaasium – õpetajad, koolijuht on antud töö autor

Kõigi nimetatud koolide õpetajaid anketeeriti ja koolijuhte intervjueriti ajavahemikus 15.– 18. juunil 2009. aastal.

Kooliti jagunes valim vastavalt tabelile 2.

Tabel 2. Uuringu valim kooliti

Kool	Õpetajaid kokku	Uuringus osales õpetajaid	Sealhulgas koolijuhte
Narva Kesklinna Gümnaasium	60	21	1
Narva Soldino Gümnaasium	66	24	1
Narva Paju Kool	35	13	1
Narva 6.Kool	44	16	1
Narva Pähklime Gümnaasium	50	35	Magistritöö autor
Jõhvi Vene Gümnaasium	60	43	1
Kokku:	315	152	6

152 (147 õpetajat ja õppealajuhatajat ning 5 koolijuhti) küsitluses osalenud õpetaja jagunemist pedagoogilise staaži, õpetatava aine ja ametijärgu järgi kirjeldavad tabelid 3 – 5.

Tabel 3. Küsitletud õpetajate jagunemine staaži järgi

Staaž	0-3 aastat	4-10 aastat	10-20 aastat	20-30 aastat	Enam kui 30 aastat
Õpetajate arv	8 õpetajat	20 õpetajat	45 õpetajat	44 õpetajat	30 õpetajat
Osakaal valimis	5 %	13,5 %	30,5 %	30 %	21 %

Tabel 4. Küsitletud õpetajate jagunemine õpetatavate ainete järgi

Õppeaine	Õpetajate arv	Osakaal valimis
Humanitaarained (keeled, kirjandus, ajalugu, ühiskonnaõpetus)	54 õpetajat	36,7 %
Reaalained (matemaatika)	16 õpetajat	10,9 %
Loodusained (bioloogia, keemia, füüsika, geograafia, inimeseõpetus)	17 õpetajat	11,6 %
Kunst, tööõpetus, muusika, kehaline kasvatus	12 õpetajat	8,2 %
Kõik ained (klassiõpetaja)	48 õpetajat	32,6%
Kõik õpetajad	147 õpetajat	100 %

Tabel 5. Küsitletud õpetajate jagunemine ametijärgu järgi

Ametijärk	Noorem-pedagoog	Pedagoog	Vanem-pedagoog	Pedagoog-metoodik
Õpetajate arv	8	124	13	2
Osakaal valimis	5,5 %	84,3 %	8,8 %	1,4 %

Viit intervjuueeritud direktorit iseloomustavad järgmised näitajad: 2 direktorit juhtiva töö staažiga üle 25 aasta (Jõhvi Vene Gümnaasiumi direktor ja Narva Paju Kooli direktor), 2 direktorit juhtiva töö staažiga 10 aastat (Narva Kesklinna Gümnaasiumi direktor ja Narva 6. Kooli direktor) ja 1 direktor 2aastase juhtiva töö staažiga (Narva Soldino Gümnaasiumi direktor). Direktorite seas oli 1 mees ja 4 naist.

3.1.2. Uurimisinstrumendid.

Ankeet

Uurimusankeedi ettevalmistamisel töötati välja kaks avatud ja suletud küsimustega ankeedi vormi (Krull, 2000, Luik, 2009, Vadi 2001):

- kooli tegevuse hindamise kohta tegevusalade kaupa,
- õpetaja tegevuse enesehindamise kohta.

Uurimuse algusjärgus koostati pilootankeet (lisa 7). Pilootankeedi sisu arutati läbi enne ja pärast selle täitmist 57 Narva Pähklikmäe Gümnaasiumi õpetajaga. Uurimuses kasutatud ankeedis tehti järgmised muudatused:

- lisati sissejuhatav lõik sisehindamisest ja antud ankeedi läbiviimise eesmärk;
- küsimused anketeeritavate üldandmete kohta paigutati ankeedi esimesse ossa, et neid andmeid rohkem tähtsustada;
- muudeti hinnangute järjestus hindamisskaalal: arvamus „ei tea, kuidas hinnata“ paigutati skaalal viimasele, parempoolsele kohale, et mitte „lõhkuda“ vastuste loogilist astmestikku.

Seejärel valiti 7 kooli, kus korrigeeritud ankeet läbi viia.

Koolide valik toimus:

- ametialaste ja kollegiaalsete suhete alusel koolijuhtidega,
- koolijuhtide huvitatuse alusel saada tulemusi:
oma kooli kohta kooli sisehindamise arendamiseks,
teiste koolidega võrdlemiseks, et välja tuua oma tugevad ja nõrgad küljed ankeedis
vaadeldud tegevusaladel.

Koolijuhid lubasid järgida teatud protseduurinõuete täitmist anketeerimise läbiviimisel:

- saada õpetajatelt nõusolek osaleda uuringus,
- kindlustada anketeerimise anonüümsus ja konfidentsiaalsus,
- kooskõlastada uurijaga ankeetküsitluse läbiviimise ja täidetud ankeetide üleandmise aeg.

Antud lubaduse täitsid kuus kooli seitsmest ja seetõttu viidi uurimus läbi kuues koolis, milles osales 147 õpetajat ja 6 koolijuhti (tabel 2).

Ankeedi koostamisel arvestati küsitletavate õpetajate informeeritust küsitluse teemast. Alates 2006. aastast on kõik 6 kooli huvitatud kooli sisehindamise teemast. Kaks osalevat kooli (Narva Pähklime Gümnaasium ja Jõhvi Vene Gümnaasium) läbisid sisehindamise protseduuri – on olemas Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse poolt kinnitatud nõuniku tagasiside.

Ankeedi täitmise keskmine aeg oli 30 – 40 minutit. Anketeerimise algul tutvustati õpetajatele uurimuse eesmärki ja hindamisskaalat.

Skaala koosneb 6 tasandist, kus 1 (üks) tähendab – üldse pole tähtis – ja 5 (viis) – väga tähtis; 6 (kuus) tähendab – ei tea, kuidas seda hinnata. Viimane oli sisse toodud küsitluse suurema usutavuse ja õigsuse saavutamiseks.

Õpetajatele tehti ettepanek antud skaala abil hinnata valdkondade ning näitajate vajalikkust ja tähtsust oma isikliku erialase tegevuse hindamisel ning kooli tegevuse hindamisel.

Ankeedis esitatud küsimused olid grupeeritud 5 tegevusala järgi: koolikultuur, strateegiline juhtimine ja areng, kooli personal, õppe-kasvatustöö protsess ning tegevuse planeerimine hindamise tulemuste põhjal.

Miks just need tegevusalad on valitud anketeerimiseks?

Esiteks, tutvumine Leedu ja Läti kooli tegevuse hindamise süsteemiga, nende pikaajalise hindamiskogemusega kinnitab vajadust igal aastal läbi viia nn laialdane, üldistav õpetajapoolne audit ning sügav audit – õpetaja, õpetajate gruppide jne enesehinnang, eneseanalüüs jt erinevad uurimisprotseduurid.

Teiseks, Narva Pähklime Gümnaasiumi kogemus sisehindamisel, osavõtt projektist *Koolikatsuja 2006* + viis meid kooli sisehindamiskorra loomisele, kus hinnatakse ja analüüsitakse ülalpool nimetatud viit tegevusala.

Need tegevusalad sisaldavad autori arvates olulist, mida on vaja hinnata, kuna olukord nendes valdkondades mõjutab oluliselt tulemuslikkust ja kooli tegevuse kvaliteeti.

Ankeet on koostatud ja küsitletavate poolt täidetud vene keeles, selle täisversioon on lisas 5 eesti keeles ja lisas 6 vene keeles.

Intervjuu

Viie kooli direktoriga viidi läbi intervjuu õpetajate anketeerimise tulemuste põhjal. Kõik koolijuhid andsid intervjuus osalemiseks nõusoleku juba enne õpetajate ankeetküsitluse läbiviimist, sest kõigil oli huvitav ja tähtis teada saada:

- kuidas anketeerimise alusel saadud tulemused on seotud kooli sisehindamise tulemustega,
- millega selgitada eri koolide ühiseid, kattuvaid ja erinevaid tulemusi igas uuritavas grupis.

Intervjuu läbiviimise protseduur ja intervjuu sisu

Igale koolijuhile oli tutvustatud kooli uurimuse (õpetajate ankeedi) tulemusi. Olid esitatud arvnäitajad (lisa 3; lisa 4).

Intervjueerija esitas avatud, ühe ja sama sisuga küsimusi kooli üldistatud keskmiste näitajate kohta, mis olid välja toodud ja välja arvutatud ankeetide töötlemise tulemusena.

Küsimused:

- Kuivõrd hindamise tulemus ankeetküsitluse näitajate järgi on seotud ja vastab kooli enesehinnangu tulemusele koolijuhi arvates?
- Millega võib seletada kooli keskmisest kõrgemaid või madalamaid näitajaid?

Uurimuse autor esitas koolijuhtidele üldistatud, keskmised, koondnäitajad hindamise ja enesehindamise tähtsusest ja näitajate võrdluse teiste koolidega.

Saadud informatsiooni põhjal esitati küsimus: „Kas saadud võrdlusandmed kattuvad kooli keskmiste näitajatega hindamise ja enesehindamise küsimuses koolijuhi nägemusega?”

Koolijuhtidele anti võimalus tulemusi kommenteerida. Neid kasutatakse õpetajate anketeerimise tulemuste interpreteerimisel.

3.1.3. Andmete töötlemise protseduur.

Ankeetide töötlemisel kasutati MS EXCEL 2003 programmi. Arvestades, et ankeet andis 2 tasemelist informatsiooni, loodi 2 faili:

- „osenivanie_skoly”
- „samoozenka”.

Koolide andmeid uuriti nii eraldi kui ka omavahel võrdluses; neid analüüsiti erinevate parameetrite järgi ja toodi välja korrelatsioonid.

Peamised parameetrid, mille põhjal viidi läbi hindamine, olid mugavuse pärast märgitud numbritega.

Iga hindamise parameetri jaoks oli välja arvestatud keskmine sajandiku täpsusega.

Pärast andmete tötlust saadeti saadud tulemused igale koolile tulp-diagrammina: „Strateegiline juhtimine”, „Õppe-kasvatustöö protsess”, „Personal” ja lisa: diagramm, mis näitas samade parameetrite keskmist hinnet.

Saadud andmete võrdleva analüüsi läbiviimiseks loodi lisa tulp-diagrammid: „Õpetajate tööala”, „Kvalifikatsioon”.

Peale selle tehti katse välja arvutada mõnede valitud parameetrite korrelatsioonid, kasutades valemeid, mis on antud programmis MS EXCEL.

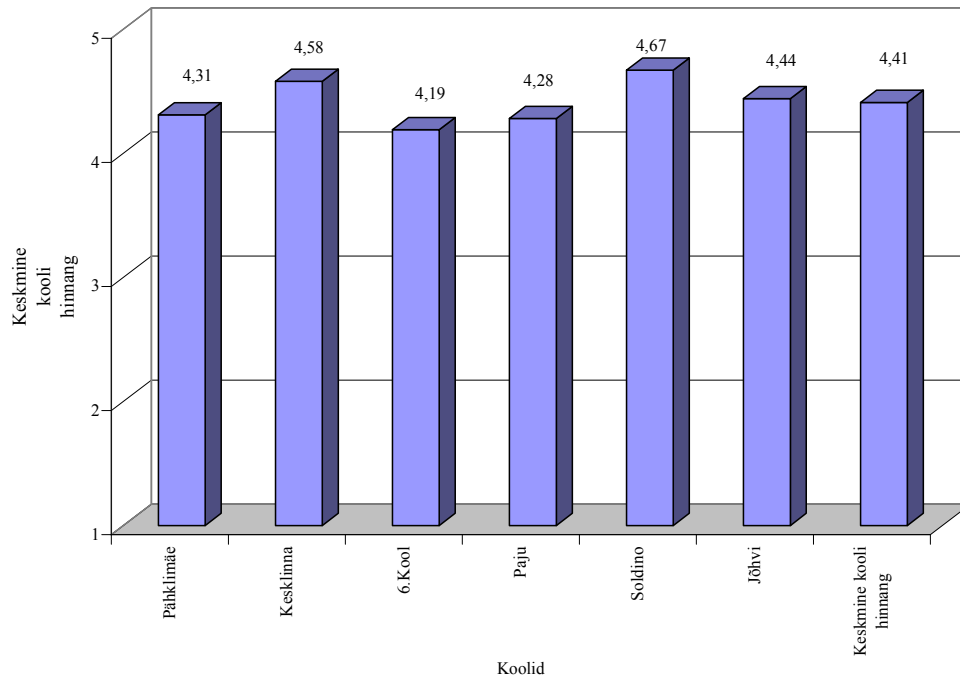
Näiteks: =KORREL (Pahklime!D3:D37; Pahklime!AF3:AF37). Näiteks: kas on seos õpetaja tööstaaži ja selle vahel, kui tähtsaks ta peab kooli tegevuse hindamist ja enesehindamist; kas eri ametijärkudega õpetajate hinnangute vahel on seoseid.

Andmed on töödeldud Narva Pähklime Gümnaasiumi infosüsteemi töötajate poolt.

3.2. UURIMISTULEMUSED

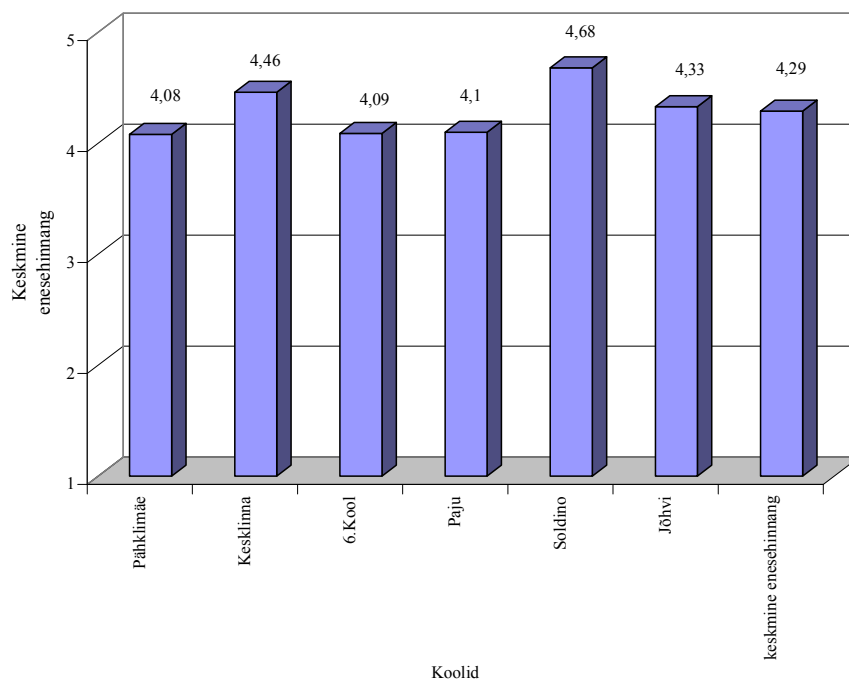
3.2.1. Õpetajate hoiak kooli tegevuse hindamise ja enesehindamise suhtes.

Anketeerimise tulemuste alusel selgus, et hinnang kooli hindamise kui ka pedagoogide enesehindamise protsessi tähtsusele on järgmine (joonis 1, 2, 3). Kõikide koolide õpetajad pidasid kooli tegevuse hindamist tähtsaks keskmiselt palliga 4,41 viiepallisel skaalal. Joonisel 1 on hinnang koolide kaupa.

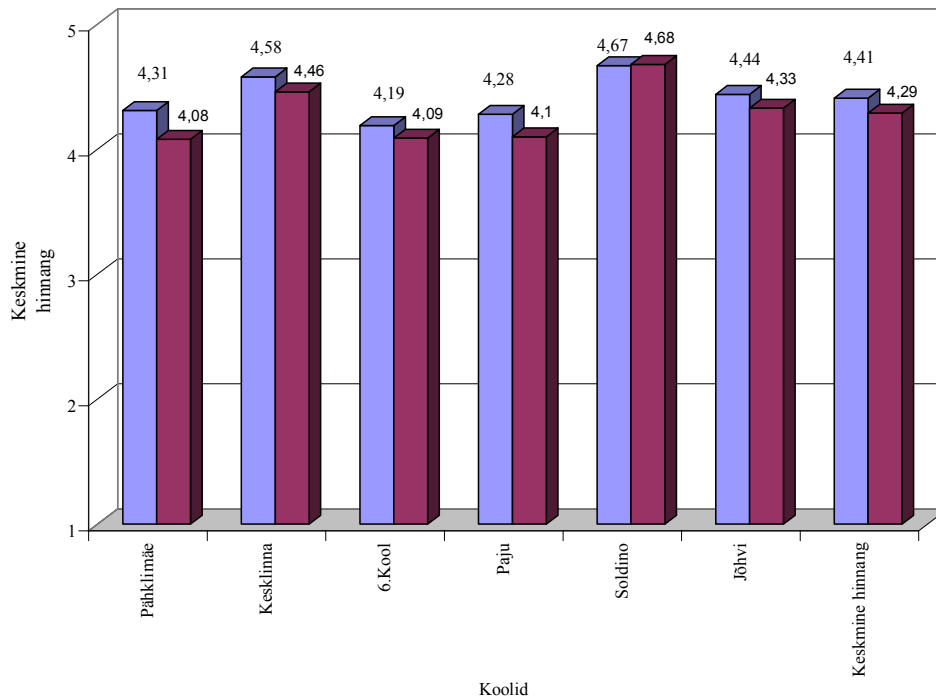
Joonis 1. Kooli tegevuse hindamise tähtsus õpetajate hinnangul.

Kõikide koolide õpetajad pidasid enesehindamist tähtsaks keskmiselt palliga 4,29 viiepallisel skaalal. Joonisel 2 on hinnang koolide kaupa. Statistiliselt oluline on vahe õpetajate poolt antud hinnangute vahel kooli tegevuse hindamise ja enesehindamise tähtsusele (lisa 8 -10).

Joonis 2. Enesehindamise tähtsus õpetajate hinnangul

Antud andmed kinnitavad, et ankeedis hindamiseks pakutud tegevusvaldkondi peetakse kõigi koolide pedagoogide poolt tähtsaks töö edukaks läbiviimiseks. Keskmine hinnang on kõrgem kui 4, st „tähtis”. Küllap on ühel või teisel viisil kooli tegevuse ja enesehindamine kõigis koolides sissejuurdunud traditsioon.

Joonis 3. Kooli tegevuse ning enesehinnangu tähtsuse võrdlus

T-testi abil selgitati, et koolide hinnangute vahel on statistiliselt oluline vahe (lisa 8).

3.2.2. Koolile tähtsamate tegevusvaldkondade hindamine kooli tegevuse hindamisel ja õpetaja enesehindamisel.

152 ankeedi läbitöötamise alusel on välja toodud ja kokku arvatud keskmised näitajad iga kooli kohta eraldi:

- kooli tegevuse hindamises tegevusvaldkondade kaupa,
- õpetajate enesehinnangus ankeedis esitatud tegevusalade tähtsuse järgi.

Kooli tegevuse hindamise tähtsuse kohta oli keskmine hinnang 4,41 viiepallisel skaalal, mis on maksimumile lähedane hinnang.

Õpetajate enesehindamise tähtsusele anti keskmine hinnang 4,29. Ka see on viiepallisel skaalal kõrge hinnang, st ka enesehindamist peetakse oluliseks.

Õpetajate anketeerimise tulemused kooli tegevuse hindamisel valdkondade kaupa esitatakse tabelis (tabel 6):

Tabel 6. Õpetajate hinnang kooli tegevusvaldkondade hindamise tähtsusele kooliti

Kool	Kooli-kultuur	Juhtimis-strateegia	Personal	Õppe-kasvatustöö	Parendamise planeerimine
Narva Pähklimäe Gümnaasium	4,6	4,37	4,46	4,11	4,00
Narva Kesklinna Gümnaasium	4,76	4,56	4,73	4,41	4,67
Narva 6.Kool	4,50	4,19	4,44	3,94	4,00
Narva Paju Kool	4,69	4,33	4,50	3,98	4,31
Narva Soldino Gümnaasium	4,83	4,77	4,65	4,61	4,79
Jõhvi Vene Gümnaasium	4,73	4,51	4,56	4,27	4,36
Keskmine	4,69	4,43	4,48	4,55	4,35

Õpetajate hinnangul kooli tegevuse kõige tähtsam valdkond on koolikultuur (4,69) – väärtused, normid, traditsioonid, avatus, sidemed, arengule kaasaaitamine, ökoloogiline mugavus, informatsiooni liikumine.

Tähtsuselt teisel kohal on tegevusala(4,55), mis on seotud kooli põhitegevusega – õpilaste õpetamise ja kasvatamisega.

Seejärel tulevad tegevusalad, mis on seotud personaliga (4,48) ja strateegilise juhtimisega (4,43). Planeerimisala hinnatakse 4,35-ga.

Koolijuhid arvasid, et näitajate tähtsuse järjekord on kooskõlas reaalse situatsiooniga nende koolides, st mida tähtsamaks peetakse tegelemist vastava valdkonnaga, seda olulisemaks peetakse ka selle hindamist.

Käesolev uurimus viidi läbi 15. – 18. juunil 2009.a. Selleks ajaks oli koolides lõppenud õppeaasta koondhindamine. Suuremat osa ankeedis käsitletud teemadest olid õpetajad aasta kokkuvõtete tegemisel teatud viisil analüüsinud ja hinnanud.

Kolm ankeedis käsitletavat tegevusvaldkonda – strateegiline juhtimine, personal ja õppe-kasvatustöö – sisaldavad endas konkreetseid teemasid, millega pedagoogid igapäevaselt praktilises tegevuses kokku puutuvad, tegelevad ja mida nad hindavad.

Õpetajate arvates on kooli tegevuse hindamisel enam tähtsad järgmised aspektid: strateegilises juhtimises – koolijuhtide tegevus (keskmine hinne 4,64), personali alal –

saavutused (keskmine hinne 4,72) ja õppe-kasvatustöö protsessis – ainekavade täitmine (keskmine hinne 4,40).

Kõik ülejäänud näitajad on küllalt kõrged (4st kõrgemad) ja neid võib jälgida tabelites 7, 8 ja 9.

Tabel 7. Keskmised hinnangud valdkonnas Strateegiline juhtimine

	Strateegiline juhtimine (keskmine hinnang on 4,43)					
	Koolijuhtide tegevus	Kooli efektiivsus	Ainesektioonid, temaatilised töögrupid	Initsiatiiv, paindlikkus	Mentor, vanemõpetaja	Ülesannete täitmine
Keskmine	4,64	4,56	4,46	4,40	4,36	4,31

Tabel 8. Keskmised hinnangud valdkonnas Personal

	Personal (keskmine hinnang on 4,48)									
	Saavutused	Rahulolu õppekasvatustöö protsessi organiseerimisega	Rahulolu MT baasiga õppe-kasvatustöö protsessis	Arendamine	Rahulolu oma professionaalse tegevusega	Toetamine	Rahulolu koostööga	Rahulolu täiendõppega	Motiveerimine	Värbamine
Keskmine	4,72	4,67	4,67	4,56	4,54	4,52	4,52	4,49	4,49	4,39

Tabel 9. Keskmised hinnangud valdkonnas Õppe- ja kasvatusprotsess

	Õppe- ja kasvatusprotsess (keskmine hinnang on 4,55)									
	Ainekava täitmise tase	Rahulolu oma tegevusega	Rahulolu klassijuhatajaga	Suhtlemine lastevanematega	Rahulolu kolleegidega	Ainekava täitmine, õppeedukus	Klassi iseärasused	Individuaalne õppekava	Sobivad meetodid	Klassiväline tegevus
Keskmine	4,40	4,36	4,34	4,33	4,27	4,25	4,18	4,05	4,02	4,01

Nimetatud tegevusvaldkondade hindamise tähtsuse järjekorra määratlemine õpetajate poolt näitab, et õpetaja jaoks on kõige tähtsam valdkond, millega ta igapäevaselt tegeleb –

õppe-kasvatusprotsess. Sellel alal saavutatud tulemuste järgi hinnatakse ka tavaliselt tema tulemuslikkust. Seejärel paigutatakse personali hindamine, mis on seotud õpetaja enesega, tema kutsealase arengu ja eduga. Kolmandale kohale paigutub kooli strateegilise juhtimise valdkond, mis samuti mõjutab õpetajate kutsetööd.

Kooli tegevusvaldkondade hindamise tähtsuse ja eneseanalüüsi tähtsuse võrdlemiseks valdkonniti on koostatud tabelid 10 ja 11.

Tabel 10. Kooli tegevuse hindamise ja enesehindamise tähtsuse erinev tajumine õpetajate poolt

Kool	Kooli kultuur	Strateegiline juhtimine					
		Ülesannete täitmine	Initsiatiiv, paindlikus	Kooli efektiivsus	Juhtkonna tegevus	Ainesektsioonid, temaatilised töögrupid	Mentor, vanemõpetaja
Narva Pähklikmäe Gümnaasium	0,20	0,15	0,28	0,56	0,78	0,5	0,67
Narva Kesklinna Gümnaasium	0,19		0,23	0,59	0,23	0,37	0,09
Narva 6.Kool	0,38 ^a	-0,38	0	0,1	0,15	0,37	0,31
Narva Paju Kool	0,40	-0,08	0,41	0,43	0,48	0,49	0,7
Narva Soldino Gümnaasium	0,19	-0,19	-0,11	-0,08	-0,04	0,05	0,05
Jõhvi Vene Gümnaasium	-0,07	0,06	0,04	0,29	0,27	0,19	0,29
Keskmine	0,22	-0,03	0,14	0,32	0,31	0,33	0,35

Märkus. ^a >0, positiivne näitaja, tähendab, et keskmine hinnang kooli tegevuse hindamise tähtsusele on suurem kui keskmine hinnang enesehindamise tähtsusele;
 <0, negatiivne näitaja, tähendab, et keskmine hinnang kooli tegevuse hindamise tähtsusele on väiksem kui keskmine hinnang enesehindamise tähtsusele;
 0 tähendab, et keskmine hinnang kooli tegevuse hindamise tähtsusele ja enesehindamise tähtsusele on võrdsed.

Tabel 11. Kooli tegevuse hindamise ja enesehindamise tähtsuse erinev tajumine õpetajate poolt

Kool	Personal									
	Värbamine	Motiveerimine	Arendamine	Toetamine	Rahulolu täiendusõppega	Rahulolu oma professionaalse tegevusega	Omapärasele koostöö tase	Saavutused	Rahulolu õppekasvatustöö protsessi organiseerimisega	Rahulolu MT baasiga õppe-kasvatustöö protsessis
Pähklimäe Gümnaasium	0,80	0,25	0,41	0,19	0,11	-0,11	0,05	0,50	0,22	0,14
Kesklinna Gümnaasium	0,50	0,09 ²	0	-0,04	0,13	0	0,09	-0,04	0,04	-0,05
Narva 6.Kool	0,16	-0,2	0,32	0,06	0,11	-0,03	0,16	0,26	0,22	0,52
Narva Paju Kool	0,24	0,21	0,2	0,28	0,05	0,20	0,26	0,79	0,64	0,23
Soldino Gümnaasium	-0,16	-0,12	-0,06	-0,04	0,02	0,06	0,10	0,18	0,18	0
Jõhvi Vene Gümnaasium	0,47	0,20	0,16	0,40	0,20	-0,25	0	0,35	0,20	0,1
Keskmine	0,33	0,07	0,17	0,14	0,09	-0,02	0,12	0,34	0,25	0,19

Koolikultuur, strateegiline juhtimine, personali- ja planeerimisvaldkond on veidi kõrgemalt hinnatud kooli tegevuse hindamise raamistikus kui enesehindamise raamistikus. Õpetajate igapäevatöö ei ole otseselt seotud strateegilise juhtimise ja personalitööga. Sellepärast ei peaks need valdkonnad õpetajate arvates enesehindamisel esmatähtsad olema.

Kuid õppe-kasvatustöövaldkonnas on näitaja 0,08, see tähendab, et kooli tegevuse hindamise ja enesehindamise raamistikul peetakse selle valdkonna hindamist tähtsusele peaaegu võrdseteks. Seda on võimalik selgitada, kuna just selles valdkonnas põimuvad, täiendavad teineteist, kindlustavad vastastikku iga päev kogu kooli ja iga õpetaja tegevused.

Märkus. ² >0, positiivne näitaja, tähendab, et keskmine hinnang kooli tegevuse hindamise tähtsusele on suurem kui keskmine hinnang enesehindamise tähtsusele
 <0, negatiivne näitaja, tähendab, et keskmine hinnang kooli tegevuse hindamise tähtsusele on väiksem kui keskmine hinnang enesehindamise tähtsusele;
 0 tähendab, et keskmine hinnang kooli tegevuse hindamise tähtsusele ja enesehindamise tähtsusele on võrdsed.

3.2.3. Õpetajate anketeerimise tulemuste seos kooli sisehindamise tulemustega.

Intervjuude läbiviimise protsessis esitati koolijuhtidele uurimuse kõikide koolide üldistatud tulemused ja konkreetselt antud kooli tulemus. Töö autor sai kommentaarid ja selgitused direktoritelt selle kohta, kuidas saadud tulemused on suhtes kooli hindamise tulemustega ja pedagoogide töö üldiste tulemustega ankeedis märgitud tegevuses.

Kooli tegevuse hindamise tähtsuse keskmine hinnang oli 4,41, mis viiepallisel skaalal hinnatuna on maksimumile lähedal ja annab alust arvata, et sisehindamist peetakse kooli arengu seisukohalt üldiselt tähtsaks tegevuseks.

Koolide võrdluses eristusid kolm kooli keskmisest kõrgema näitajaga:

- Narva Soldino Gümnaasiumil 4,67 keskmisest kõrgem 0,26
- Narva Kesklinna Gümnaasiumil 4,58 keskmisest kõrgem 0,17
- Jõhvi Vene Gümnaasiumil 4,44 keskmisest kõrgem 0,03

Nende asutuste juhid andsid uurimus-intervjuude tulemuste kohta oma koolis järgmisi selgitusi.

Narva Soldino Gümnaasiumi 24 õpetajat, see on umbes 36 % küsitletud õpetajatest, kuulusid kooli direktori Larissa Degeli sõnul õppeaasta jooksul grupi koosseisu, mis tegeles kooli tegevuse hindamisega ja kooli uue arengukava koostamisega. Näitaja 4,67 annab koolijuhi arvates tunnistust sellest, et töötajad:

- tegelesid õppeaasta jooksul kooli tegevuse hindamisega sisuliselt,
- tegevuses veendusid kooli sisehindamise tähtsuses kooli arengukava koostamisel,
- kõik õpetajad suhtusid sisehindamisse väga tõsiselt ja vastutustundlikult, sest saavad aru hindamise mõjust kooli arengule.

Narva Kesklinna Gümnaasiumi 21 õpetajat, see on 35 % küsitletud õpetajatest, on kooli direktori Arno Timoškini sõnul 8 aasta jooksul enne kohtumist direktoriga arenguveestluse raames esitanud koolijuhile oma aastategevuse enesehinnangu, eneseanalüüsi. Samuti enne kooli valmistumist asutuse sisehindamiseks vastavalt Haridus- ja Teadusministeeriumi määrusele oli kogu pedagoogiline kollektiiv lülitatud täiendõppesse teemal „Kooli tegevuse sisehindamine”. Õppeaasta jooksul oli kõigil õpetajatel kolmel korral võimalus õppida sellel teemal.

Koolijuhi arvates on koolis tekkinud ühine arusaamine kooli tegevuse hindamise ja oma töö enesehindamise tähtsusest, millest annab tunnistust ka kõrge näitaja.

Jõhvi Vene Gümnaasiumis võttis küsitlusest osa 43 õpetajat, see on 72%. Kooli direktori Mare Lihtsa sõnada selgus, et just hiljuti läbis kool Haridus- ja Teadusministeeriumi

määruse alusel läbi viidud kooli tegevuse hindamise protseduuri ja eelneval õppeaastal toimus riiklik audit õpilaste toetamise ja koolikohustuse täitmise küsimustes. Koolijuhi arvates on näitaja 4,44 reaalne ja tunnistab õpetajate arusaamise kõrget taset kooli tegevuse hindamise tegevussfääride kaupa, mis on ära toodud ankeedis, reaalsest tähtsusest.

Keskmisest näitajast (4,44) madalama näitajaga koolid:

- Narva Pähklime Gümnaasium 4,31 keskmisest madalam 0,1
- Narva Paju Kool 4,28 keskmisest madalam 0,13
- Narva 6. Kool 4,19 keskmisest madalam 0,22

Sellest reast huvitavaim oli teada saada arvamust keskmise näitaja kohta Narva 6. Kooli direktorilt Jekaterina Golubtsovalt, kes töötab direktorina selle õpetajate kollektiiviga alles kaks aastat. 16 Narva 6.Kooli õpetajat – see on 36 % kõikidest ankeetküsitlusest osavõtnud õpetajatest, hakkas alles viimasel õppeaastal tegelema kooli sisehindamise küsimusega nendes suundades, nagu seda näeb ette Haridus- ja Teadusministeeriumi 2006.a määrus nr 23.

Koolijuhi arvates ei ole veel küllaldast teoreetilist ja praktilist baasi kooli tegevuse sisehindamise kvaliteetseks läbiviimiseks, kuigi näitaja 4,19 räägib antud probleemi tähtsusest arusaamisest.

Koolijuhid märkisid, et planeerimisel ja tegevuses on kooli ja õpetajate kollektiivi vaateväljas alati prioriteedid, mis on ära märgitud kooli arengukavas (kooli visioon ja missioon) ja kooli õppekavas. Igapäevases koolielus kehtestuvad kujunenud traditsioonid ja korrad. Koolikultuur on juhtide arvates valdkond, mida hinnatakse kõrgelt, sest see ühendab endas kooli põhiväärtused ja kooli igapäevased ja traditsioonilise elu elemendid.

Intervjuus osalejad konstateerisid, et õppekasvatustöö hindamise tähtsuse näitaja 4,55 on väga lähedal koolikultuuri hindamise tähtsuse keskmisele hinnangule 4,69, kuid samal ajal veidi madalamad, kuna õppekasvatustöö valdkond hõlmab endas samuti küllalt mahukat informatsiooni hindamiseks.

Kooli direktorid, tutvudes õppekasvatustöö valdkonna hindamise tulemustega, konstateerisid, et kõik näitajad allpool hinnet „4” on kooli sisehindamises märgitud valdkondadena, mis nõuavad tähelepanu.

Intervjuus osalejate hinnangud personali ja strateegilise juhtimise valdkondade hindamise kohta olid huvitavad mitte lõpp-tähenduses 4,48 ja 4,43, vaid kõikide ankeedis märgitud alavaldkondade tähtsuse hindamisel.

Koolijuhid märkisid kommentaarides, et kui alavaldkond on hinnatud veidi madalamalt keskmisest, siis see tulemus ühest küljest viitab sellele, et antud valdkonnas on

koolil probleem, teatud asjaga ei tegelda piisavalt laialt või põhjalikult. Teisest küljest võib see aga tähendada täpselt vastupidist – selles valdkonnas on kõik nii korras, et puudub tarvidus selle hindamisele erilist tähelepanu pöörata. Näiteks Narva Soldino Gümnaasium hindas teistest näitajatest suhteliselt madalamalt materiaal-tehnilise baasi olukorda hindamist (4,20). Selle kooli õpikeskkond ongi suhteliselt heas korras ja hindamistegevust valdkonnas võib-olla sellepärast ei tähtsustata. Teine näide Narva Paju Koolist: koolis on metoodiku ja vanemõpetaja staatusega õpetajate arv väike, seetõttu nende tegevust hinnata on loomulikult raske, millest annab tunnistust ka näitaja 3,93.

Koolidirektorite arvates on kõrge hinne 4,35 kooli tegevuse paremustamise planeerimise hindamise tähtsusele näide sellest, kuidas õpetajad on haaratud pidevasse hindamisprotsessi ja plaanide korrigeerimisse. See protsess on õpetajatele iseenesest loomulik. Kooli sisehindamisel jätavad õpetajad tihti kõrvale oma spetsiifilised ülesanded nagu klassijuhatamise või aineõpetamise, hindavad kooli tegevust üldiselt õpetaja positsioonilt, mis on suunatud kogu kooli üldisele parendusele.

Kuue kooli õpetajate anketeerimise kõik andmed kooli tegevuse hindamise ja enesehindamise tähtsuse kohta on esitatud ühes tabelis ja on välja toodud ka keskmised näitajad (lisa 9; lisa 10).

Enam huvi pakkusid uurijale hinnangud hindamise tähtsusele, mis jäid keskmiselt alla 4. Nagu eelpool öeldud, selgus intervjuust juhtidega, et valdkondades, mille hindamise tähtsuse hinnang on alla 4, on tihti kooli tegevuses teatud probleeme ja see nõuab parendamist, täiendava tähelepanu osutamist ja informeerituse tõstmist.

Nii on kolme kooli õpetajate keskmised hinnangud hindamise tähtsusele õppekasvatustöö valdkonna küsimusele „kui tähtis on teha kokkuvõtet tööst erivajadustega õpilastega, kes õpivad individuaalse õppekava alusel?” järgmised:

3,83 - Narva Pähklime Gümnaasiumis,

3,56 - Narva 6. Koolis,

3,92 - Narva Paju Koolis.

Alla keskmise näitaja (4,05) koolides on koolijuhtide sõnul edaspidi vaja sellel suunal välja selgitades, kas õpetajad alatahtsustavad erivajadustega õpilastega tööd ennast, HEV õpilaste arengu uurimist või kokkuvõtete tegemist, mis viitab paberimajanduse korrastamise vajadusele.

Narva 6. Kooli direktori arvates ei ole veel küllaldaselt ette valmistatud teoreetiline ja praktiline alus kooli tegevuse sisehindamise kvaliteetseks läbiviimiseks, kuigi näitaja juhtimisstrateegias 4,19 viitab valdkonna hindamise tähtsusest arusaamisest.

Narva 6. Koolis on õppe-kasvatustöö protsessi valdkonna hindamise olulisuse keskmine näitaja 3,94. Alavaldkondade hindamise tähtsust hindasid 16 õpetajat keskmiselt hindegaga 3,56 – 3,44, st „arvatavasti tähtis” (3) ja „tähtis” (4) (tabel 12). Tulemus on seotud õpilastega läbiviidava tööga ja saadud keskmist näitajat võib seletada mitmeti: koolis tuleks välja selgitada, kas õpetajad ei pea nende alavaldkondade hindamist tähtsaks, sest ei tähtsusta neid sisuliselt või on selles valdkonnas ilmnevad tulemused nii nähtavad, et nende hindamine pole oluline või peavad õpetajad neid valdkondi vähe mõjutatavateks või muudetavateks, mistõttu ei anna hindamine sisuliselt vajalikku tagasisidet või on lihtsalt olemas mõned hoopis muud hindamisprioriteedid. Igatahes on see kooli tasemel vajalik uurimisküsimus.

Tabel 12. Narva 6. Kooli õpetajate hinnangud õppe-ja kasvatusprotsessi alavaldkondade hindamise tähtsusele

Ainekava täitmise tase	Rahulolu oma tegevusega	Rahulolu klassijuhatajaga	Suhtlemine lastevanematega	Rahulolu kolleegidega	Ainekava täitmise õppeedukas	Klassi isärasused	Individuaalne õppekava	Sobivad meetodid	Klassiväline tegevus
4,13	4,06	3,56	4,25	3,69	3,50	3,63	4,19	4,19	4,20

Koolijuhtide intervjuust osavõtjate arvates annab kooli tegevuse hindamise tähtsuse hinnangute detailne analüüs võimaluse:

- näha nii hindamistegevuse kui kooli igapäevategevuste tugevaid ja nõrku külgi,
- viia läbi sügavam analüüs selle kohta, mida ja kuidas hinnata,
- mõista hindamise olemust õpetajate perspektiivist, mis võimaldab tulevikus seda tegevust paremini, st õpetajatele sobivamas ja kooli vajadusi enam arvestavas võtmes planeerida.

3.2.4. Õpetajate pedagoogilise staaži, ametijärgu ja õpetatava aine seos hoiakutega kooli sisehindamise suhtes.

Kasutades 152 ankeeti, püüti leida korrelatsioone staaži ja hinnangu ning kvalifikatsioon ja hinnangu vahel, kuid statistiliselt olulisi erinevusi staažigruppide hinnangutes ei leitud.

Huvitavaks osutus tulemus, kui võrreldi kooli hindamise tähtsuse hinnangut ja õpetaja kvalifikatsiooni. Selgus huvitav ümberpööratud seos – mida kõrgem on pedagoogi ametijärk, seda vähem tähtis on tema arvates kooli tegevuse hindamine.

Kõigis kuues koolis oli selline seos täheldatav.

Koolide direktorid, kommenteerides selgunud seost, märkisid ära järgmised momendid:

- koolis on vanemõpetaja ja õpetaja-metoodiku staatus 15-25-aastase staažiga õpetajatel,
- kõrge ametijärguga õpetajad suhtuvad küllalt kaalutlevalt, mõnikord ka kriitiliselt kooli tegevuse hindamisse, mitte alati ei saa hindamissüsteemiga välja tuua kooli tegevuse taseme objektiivset pilti,
- mingil määral on nende suhtumine muutustesse ja uude ettevaatlikum ja milleski konservatiivne,
- samuti eksisteerib arvamus, et pikema tööstaažiga õpetaja hakkab tasapisi eemalduma üldkoolilistest protsessidest,
- osavõtt kooli sisehindamise tööst nõuab täiendavat aega, tööjõu lisakulu.

Teisest küljest, kõrgema ametijärguga õpetajad peaksid oskama nii enda kui kooli tegevust korralikult ja sisukalt analüüsida ja hinnata. Nendelt võib saada asjalikke ja konstruktiivseid nõuandeid ning põhjendatud pilti olukorrast.

3.2.5. Enesehindamise hindamisviisid.

Kooli hindamise meetodeid ja viise on palju. Käesoleva töö esimeses osas tutvustati Läti ja Leedu hindamismeetodeid. Uurimusankeedis sooviti muu kõrval välja selgitada, millised on õpetajate eelistused hindamisviiside kasutamise osas.

Ankeedis paluti õpetajatel valida kahest võimalusest vastuvõetavam, et hinnata oma tegevust aasta jooksul ja kooli tööd aasta jooksul. Ankeedis oli küsitud järgmiselt:

Oma töö kohta hinnangu andmisel märkige 3 plussi (positiivsed momendid) ja 2 miinust või kasuta hindeid 1,2,3,4,5 tavaskaalal.

Kooli tööle hinnangu andmisel märkige 5 plussi ja 3 miinust või hindeid 1,2,3,4,5 tavaskaalal.

Piloot-ankeedis (lisa 7) ei kutsunud see küsimus esile raskusi, sest see oli seoses antud kollektiivis kujunenud hindamiskultuuriga. Õpetajad eelistasid ülekaalukalt plusside-miinuste süsteemi viieastmelisele skaalale. Põhiküsitluses aga enam kui 50% ankeetide uurimisel selgus, et:

- valikut ei tehtud,
- oli väljendatud arusaamatust erinevate hindamisviiside suhtes,
- soovitatud viiside täpsustamiseks oli esitatud lisaküsimusi.

Arvatavasti oleks olnud vaja viiside valiku küsimisele anda laialdasemat selgitust ja oleks võinud teha viite Leedu ja Läti koolide sisehindamise kogemusele. Kohane oleks olnud anda võimalus välja ütelda oma ettepanekud.

Plusside-miinuste süsteemis hindamise eelis teiste ees on selles, et see hindamissüsteem toob tavaliselt välja tugevaimad aspektid ja nõrgad aspektid – nimekirja ühtedest ja teistest, muidugi ei saa vältida hindaja subjektiivset lähenemist. Siiski tekib ilmekas ja selge materjal, mille analüüsimisel on lihtne üldistada kooli tugevused, mida tuleb säilitada, ja kooli nõrkused, millega tuleb tegelda.

3.3. ARUTELU

Õpetajate anketeerimise ja koolijuhtide intervjuu abil läbi viidud uurimuse põhjal saavutati uurimusele seatud eesmärgid: selgitati välja, et õpetajad hindavad kõrgelt kooli tegevuse hindamise tähtsust ja peavad tähtsaks ka enesehindamist. Seda kinnitavad tulemused:

- keskmine hinnang kooli tegevuse hindamise tähtsusele – 4,41
- keskmine hinnang enesehindamise tähtsusele – 4,29.

Kooli tegevuse hindamisel osutusid õpetajate arvates kõige tähtsamateks valdkondadeks, mida hinnata, koolikultuur, strateegiline juhtimine, personal; planeerimine. Õppe-kasvatustöö valdkonda on võrdselt tähtis hinnata nii kooli tegevuse hindamisel kui ka õpetaja enesehindamisel.

Selgus, et keskmisest kõrgemalt hindavad hindamise tähtsust koolid, mis 2 – 3 aasta jooksul sihiteadlikult valmistasid või äsja läbisid kooli sisehindamise protseduuri.

Kui eri valdkondade hindamise tähtsuse hinnangud on koolidel 4st madalamad, siis tavaliselt esineb teatud probleeme antud valdkonna töö korralduses: valdkonna tegevus on saanud madala hinnangu ka kooli sisehindamise käigus. Suhteliselt madalamat hinnangut valdkonna hindamise tähtsusele põhjendab teiseks see, et valdkonna tulemused ei ole õpetajate hulgas nii kõrgelt tähtsustatud kui teised küsitud alavaldkonnad. Erinevused hinnangutes viitavad prioriteetide olemasolule õpetajate hindamistegevust puudutavates seisukohtades.

Kooli tegevuse hindamiseks ja enesehindamiseks kõige kohasema ja toimivama viisi eelistuse osas ei andnud uuring ühest vastust.

Kuue kooli juhtide hinnangul õpetajate anketeerimise alusel saadud näitajad

- langevad kokku kooli sisehindamise tulemustega,

- toovad välja kooli tegevuse tugevad ja nõrgad küljed,
- märgivad ära kooli tegevuse valdkonnad, mis nõuavad sügavamat uurimist, analüüsi, hindamist,
- motiveerivad hindamistegevuse parendamise planeerimist.

Uurimuse tulemusena ei ilmnenud korrelatsiooni

- pedagoogi tööstaaži ja hindamise ning enesehindamise tähtsuse vahel,
- õpetatava ainevaldkonna ja hindamise ning enesehindamise tähtsuse vahel.

Ilmnes seos pedagoogi ametijärgu ja kooli hindamise ning enesehindamise tähtsuse vahel. Mida kõrgema ametijärguga õpetaja, seda madalamalt ta hindab kooli sisehindamise ja enesehindamise vajadust. Siit võib välja arendada eraldi uuringu selle nähtuse põhjuste täpsemaks välja selgitamiseks ja iga kooli tasandil välja töötada plaani, kuidas kõrgema ametijärguga õpetajaid sisukamalt hindamistegevusse kaasata. Samas võib neile näitajatele ka teisest aspektist vaadata, ehk on noorempedagoogid andnud oodatust palju kõrgemaid hinnanguid ning sel foonil tunduvad kõrgema ametijärguga õpetajate hinnangud madalad.

Hoolimata sellest, et hindamistemaatika erinevatele aspektidele on uuritavate poolt antud veidi erinevaid hinnanguid, tuleb lõpetuseks rõhutada, et kõik koolijuhid ja õpetajad on nii kooli tegevuse hindamist kui enesehindamist käsitlenud valdavalt tasanditel „väga tähtis“ ja „tähtis“, mis tõendab sisehindamise temaatika jätkuvat aktuaalsust.

Töö autor sai uuringus osalenud koolidelt tagasisidet, et käesolevast uuringust said nad praktilist kasu ja mõtteainet.

- Koolijuhid said objektiivset informatsiooni oma kooli õpetajate arvamuste kohta kooli ja enesehindamise tähtsusest.
- Anketeerimisel tuli välja teemade ja alateemade järjestus, mida koolid saavad oma sisehindamise ankeetide koostamisel arvesse võtta.
- Anketeerimise tulemused näitasid igale koolile, milliste valdkondade ja alavaldkondade hindamine nõuab enam tähelepanu. Mõlemal juhul, kui hinnangud on keskmisest madalamad ja ka siis, kui üldiselt kõrged, tasub uurida, mis on nende hinnangute põhjused.

Üldistused, mis on tehtud õpetajate anketeerimise tulemustest ja koolijuhtide intervjuudest, võiksid anda ideid ka teistele koolidele oma sisehindamise planeerimisel ja läbiviimisel.

KASUTATUD KIRJANDUS

- Alas, R. (2001). *Personalijuhtimine*. Tallinn: Külim.
- Allcock, D. (Toim). (1994). *Administartion Skills. The Industrial Society*.
- Goleman, D., Boyatzis, R., & McGee, A. (2003). *Loomulik juhtimine*. Tallinn: Väike Vanker.
- Dessler, G. (1994). *Human Resource Management. by Prentice-Hall, inc. ALL Rights Reserved*.
- Kink, T. (2008). *Sisehindamise alane uuring*. Külastatud 24.03.2010, <http://www.hm.ee/index.php?0511182>.
- Kirkpatrick, D. (1999). *Is Your Career on Track?* Fortune. (lk 38-48).
- Kitsing, M. (2008). *Välis- ja sisehindamise seos*. M.Kitsing (Toim), *Õppeasutuse sisehindamine*. (lk 48-59). Tartu: HTM.
- Krull, E. (2000). *Andmekogumine, kontrollimine ja hindamine õppekasvatustöös. Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat*. (lk 543-590).
- Leimann, J. & Rääk, V. (2004). *Juhtimise konsulteerimine*. Tallinn: Külim
- Lilleste, S. (2008). *Sisehindamissüsteem õppeasutuses*. M.Kitsing (Toim), *Õppeasutuse sisehindamine. Haridus- ja Teadusministeeriumi ja ESFi pilootprojekti „Koolikatsuja 2006+“ raames valminud materjalid õppeasutuste sisehindamise toetamiseks* (lk 10-19). Tartu: HTM .
- Luik, P. (2008 – 2009). *Loengukursus Uurimused kasvatusteaduses*.
- Nikkanen, P. & Lyytinen, H.K. (2005). *Õppiv kool ja enesehindamine*. Tartu: El Paradiso.
- Oakland, J.S. (2006). *Terviklik kvaliteedijuhtimine. Teooria ja praktika*. Tallinn: Külim.
- Pedras, J., Liivamägi, A. & Varts, R. (Koost.) (2007). *Personalijuhtimise käsiraamat*. Tallinn: Pegasus
- Pettai, M. & Lilleste, S. (Koostajad). (2007). *Sisehindamise rakendamisest haridusasutuses. Abiks juhile*. Tallinn: AS Stampline.
- Roots, H. & Sarv, E.-S. (2008). *Õppeasutus kui õppiv organisatsioon*. M.Kitsing (Toim), *Õppeasutuse sisehindamine*. (lk 5-43). Tartu: HTM.
- Räsänen, A., & Vainio, L. (1998). *Enesehindamine*. Tallinn: Haridusministeerium.
- Salumaa, M., Saarniit, A., & Talvik, M. (2007). *Strateegiline juhtimine ja sisehindamine koolis*. Tallinn: Merlecons ja Ko OÜ
- Siimon, A., & Türk, K. (2003). *Juhtimine*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Tammaru, T. (1999). *Kvaliteedijuhtimise kaasaegsed mudelid. Eesti Majanduse Teataja*. 1021-9420. nr 1, lk 4-7.

Tammaru, T. (1999). Toimemõõtmise kvaliteedijuhtimissüsteemides ehk kuidas saavutada organisatsioonilist täiuslikkust mõõtmissüsteemi abil (*Performance measurement in quality management systems or how to achieve organisational excellence through measurement system*). Ülemaailmsele kvaliteedipäevale ja Euroopa kvaliteedinädalale pühendatud rahvusvaheline konverents "Parimad kogemused edu saavutamiseks". Tallinn: Eesti Majanduse Teataja. lk 136-140.

Tammaru, T. (2008). Ülevaade võimalikest mudelitest sisehindamise läbiviimisel. M.Kitsing (Toim), *Õppeasutuse sisehindamine*. (lk 69-100). Tartu: HTM.

Türk, K. (2005). *Inimressursi juhtimine*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Vadi, M. (2001). *Organisatsioonikäitumine*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Vernik, E.-M. (2008). *Õppe- ja kasvatusprotsessi analüüs sisehindamise kontekstis*. Loengumaterjalid.

Vooremäe, H. (2008). Muutused õppeasutuse välis- ja sisehindamises. M.Kitsing (Toim), *Õppeasutuse sisehindamine*. (lk 44-47). Tartu: HTM.

Elektroonilised dokumendid:

Eesti Kvaliteediühingu veebileht <http://www.eaq.ee/> on külastatud ajavahemikul 2008 - 2009
Leedu Haridus ja Teadusministeerium <http://www.smm.lt/> on külastatud ajavahemikul 2008 - 2009

Par funkciju audita grupu un funkciju audita veikšanu izglītības iestāžu uzraudzības jomā Ministru prezidenta rīkojums 17.11.2009. nr 488; LV, 183 4169, 20.11.2009.a –

Haridusasutustes teostatava auditi rühma ulesanded ja auditi labivimine haridusasutuste jarelvalve osas Ministri määrus 17.11.2009.a nr 488; LV, 183 4169, 20.11.2009.a.

Iekšējā audita likums 31.10.2002.a; LV, 169 2744, 20.11.2002.a. - *Siseauditi seadus* 31.10.2002.a; LV, 169 2744, 20.11.2002.a.

Isakymas del bendrojo lavinimo mokyklos viadaus audito metodikos Lietuvos Ministras 28.02.2002.a nr 302 - *Keskikooli siseaudiidi metoodika* Ministri määrus 28.02.2002.a nr 302.

Läti Haridus- ja Teadusministeerium <http://www.izm.gov.lv/> on külastatud ajavahemikul 2008 - 2009

Kārtība, kādā plāno un veic valsts pārvaldes funkciju auditu un ievieš funkciju audita ieteikumus 27.01.2009.a MK instrukcija nr 3; LV, 25 4011, 13.02.2009.a – *Riiklikes asutustes toimiva auditi funktsioonide kavandamise ja labivimise kord ja korraldused auditi funktsioonidest* Ministrite Kabineti juhend 27.01.2009.a nr 3; LV, 25 4011, 13.02.2009.a.

Projekt *Koolikatsuja 2006+* <http://koolikatsuja.hm.ee/koolikatsuja> on külastatud ajavahemikul 2008 - 2009

Üldhariduse valdkonna õigusaktid <http://www.hm.ee> on külastatud ajavahemikul 2008 - 2010

Pedagoogide kvalifikatsiooninõuded Haridus- ja Teadusministri 26.08.2002.a määrus nr 65

Õpetajate koolituse raamnõuded Haridusministri 22.11.2000.a määrus nr 381

Põhikooli ja gümnaasiumi seadus 15. septembri 1993.a. VII 1 peatükk

Kooli sisehindamine ja kooli nõustamine sisehindamise küsimustes; RKS 15.06.2006

Kooli ja koolieelse lasteasutuse nõustamise tingimused ja kord sisehindamise küsimustes

Haridus- ja Teadusministri 13.augusti 2009.a määrus nr 62

Riikliku järelevalve läbiviimise kord. Haridusministri 22. märtsi 1999.a määrus nr 14;

LISAD

Lisa 1. Läti mudel kooli tegevuse sise- ja välishindamiseks: valdkonnad

1. Hariduse sisu

- õppekavad,
- õppekava täitmine,
- õppekavades kirjeldatud standardite saavutamine läbi kontrolltööde ja eksamitööde,
- töö planeerimine pedagoogi poolt (tööplaanid, töömeetodid jne).

2. Õppimine, õpetamine

2.1. Õppeprotsessi kvaliteet:

- õppemeetodite mitmekesisus, kodutööde tüübid, õpilaste vanuseliste iseärasuste arvestamine jne,
- side reaalse eluga (koolivälise eluga),
- eesmärkide, ülesannete, selgituste selgus,
- õpetaja ja õpilase dialoogi kvaliteet.

2.1. Õppimise ja õpetamise kvaliteet:

- õpilaste töö organiseerimine,
- õpilase arengu dünaamika, arvestus, analüüs,
- õpilase omavastutus,
- õpilaste koostöö.

2.3. Hinne kui õppeprotsessi koostisosa:

- hindamise meetodid,
- hindamise arvestus,
- hindamise tulemuste info kasutamine.

2.4. Koostöö lastevanematega:

- õpilaste õppetegevuse info vahetamine,
- lastevanematele esitatud informatsiooni kvaliteet,
- lastevanematele korraldatavate ürituste kvaliteet.

3. Kooli saavutused:

- üldised saavutused, saavutused igapäevatoos,
- saavutused õppeainetes,
- saavutused linna, maakonna, riigi tasandil,
- riigi poolt korraldatud kontrolltööde tulemused III, VI, IX, XII klassides,
- riigieksamite tulemused IX ja XII klassides.

4. Õpilaste toetamine:

- tervis, ohutus ja sotsiaalsabi,
- toetus isiksuse arengus,

- toetus õppetegevuses: andekad õpilased, õppetöös raskustega õpilased, konsultatsioonide läbiviimise kvaliteet, logopeedilise ja psühholoogilise ametite töö kvaliteet.

5. Koolikeskkond:

- kooli mikrokliima,
- teadlik uhkus kooli üle,
- võrdõiguslikkus ja õigused,
- koosolekute ja nõupidamiste positiivne keskkond,
- käitumine ja distsipliin,
- füüsiline keskkond (kooliruumid, territoorium).

6. Ressursid:

- ruumide sisustus,
- ressursside kasutamine,
- finantsidega kindlustamine,
- personaliga kindlustamine: kõikide vajalike õpetajate ja töötajate olemasolu, personali haridustaseme vastavus kvalifikatsiooninõuetele, personali dokumentatsiooniga ja õpilastega tehtava töö kvaliteet,
- personali koostöö efektiivsus,
- personali töö toetavate ametitega (koolipsühholoog, logopeed, meditsiinitöötaja),
- personali arendamine: seos kooli tulevikuperspektiividega, kvalifikatsiooni tõstmine,
- personali arendamise tegevuse efektiivsus.

7. Koolitöö organiseerimine, juhtkond, töö kvaliteedi kindlustamine:

7.1. Hinnang kooli tööle:

- kooli juhtkonna kontroll ja hinnang,
- kuidas kooli personal on lülitatud kooli tegevuse hindamise protsessi,
- kuidas kooli personal kasutab tegevusprotsessis kooli tegevuse hindamise informatsiooni.

7.2. Kooli arendamise perspektiivplaani loomine:

- plaani struktuur,
- plaani eesmärgid ja perspektiivid,
- plaani sisu,
- kuidas viiakse ellu plaaniga tutvumist.

7.3. Kooli juhtkonna töö kvaliteet:

- tutvumine riigi seadusandlike aktide ja kõikide koolitööd reglementeerivate dokumentidega,
- kõikide tasandite administratsioonipersonali haaratuse efektiivsus.

7.4. Administratsioonipersonali individuaalse töö kvaliteet.

7.5. Kooli juhtkonna koostöö erinevate ühiskondlike institutsioonidega:

- kohalik omavalitsus,
- ühiskondlikud organisatsioonid,
- sponsorid, lasteaiad jne.

Lisa 2. **Leedu mudel kooli tegevuse sise- ja välishindamiseks: valdkonnad, näitajad ja tasemete kirjeldamine**

Riiklik välisaudit Leedu Rahvusliku Agentuuri poolt viiakse koolis läbi kooli 7 tegevusalal ning tulemused esitatakse tabeli vormis (lisa 2).

Tabel 1. Riiklik välisaudit Leedu Rahvusliku Agentuuri poolt

Tegevuse näitajad	Abistavad näitajad	Tasemed 3 IV III II I			
1. Õpetamise sisu					
1.1. Õppeplaanid	1.1.1. Õppeained, nende vastastikune mõju. 1.1.2. Ainetevahelised seosed ja integratsioon. 1.1.3. Õpilaste vajaduste rahuldamine ja õppekoormus.				
1.2. Õppekavad	1.2.1. Õppekavade mitmekesisus ja nende vastastikune mõju. 1.2.2. Õppekavade struktuur. Sisu vastavus üldistele õppekavadele ja haridusstandarditele. 1.2.3. Õppekava koostavatele õpetajatele pakutav metoodiline abi.				
1.3. Õpetajate tegevuse planeerimine	1.3.1. Õppekava ja igapäevase tegevuse planeerimine. 1.3.2. Planeerimise protseduuride kvaliteet.				
2. Õpisaavutused					
2.1. Õpitulemused	2.1.1. Õpilaste õpitulemused.				
2.2. Eksamite ja standardiseeritud diagnostiliste testide tulemused	2.2.1. Sooritatud eksamite ja täidetud diagnostiliste testide tulemused.				
2.3. Saavutuste üldine kvaliteet	2.3.1. Õpilaste õpikvaliteedi, vajaduste rahuldamise, õpetamise ja eksamite tulemuste vastastikuse mõju efektiivsus.				
3. Õpetamine ja kasvatamine					
3.1. Õppeprotsessi kvaliteet	3.1.1. Õppetegevuse sihipärasus ja põhjendatus. 3.1.2. Õpetamise ja selgituste sihipärasus ja põhjendatus. 3.1.3. Õpetaja ja õpilase dialoog. 3.1.4. Õpimotivatsiooni toetamine.				
3.2. Õppimise kvaliteet	3.2.1. Õpilaste õpimotivatsiooni tase.				

*Märkus.*³ Välisaudit hindab 7 tegevusala 4 taseme järgi:

- IV tase – kõige kõrgem tase, asjade ideaalne seis. Seda taset esineb hindamisel harva.
- III, II tase – keskmisest kõrgem, keskmine.
- I tase – esineb märkimisväärsed puudusi.

Tegevuse näitajad	Abistavad näitajad	Tasemed 3 IV III II I
	3.2.1. Edu õppimises. 3.2.3. Õpilaste vastutus, iseseisvus ja aktiivsus õppimises. 3.2.4. Õpilaste vastastikune mõju õppeprotsessis.	
3.3. Õpilaste vajaduste rahuldamine	3.3.1. Tegevuse ülesannete, vormide ja vahendite valik. 3.3.2. Õpetamise tempo diferentseerimine lähtudes igaühe võimalustest. 3.3.3. Õpitegevuse seos õpilaste elupraktika ja huvidega. 3.3.4. Pedagoogilise abi panus (kui seda kasutatakse).	
3.4. Hindamine kui õppeprotsessi osa	3.4.1. Hindamise meetodid ja nende vormistamine. 3.4.2. Hindamise mõju õpilastele. 3.4.3. Hindamise momendil saadud informatsiooni kasutamine.	
3.5. Suhtlemine lastevanematega	3.5.1. Lastevanemate informeerimise protseduuride kvaliteet. 3.5.2. Lastevanemate poolt saadava informatsiooni kvaliteet oma lapse edu tulemuste kohta. 3.5.3. Lastevanemate poolt saadav informatsioon kooli töö kvaliteedi kohta.	
4. Abi õpilastele		
4.1. Kooli mikrokliima	4.1.1. Individuaalsete ohutusnõuete, emotsionaalsete, füüsiliste ja sotsiaalsete vajaduste rahuldamine. 4.1.2. Psühholoogiline ja sotsiaalne abi.	
4.2. Isiksuse arendamine ja sotsiaalsete oskuste kasvatamine	4.2.1. Väärtus-orientatsioonide ja sotsiaalsete oskuste kasvatamine. 4.2.2. Täiendava kasvatuse ja tunnivälise tegevuse panus.	
4.3. Professionaalne orientatsioon	4.3.1. Õpilaste orienteerimise kvaliteet. 4.3.2. Õpilastele vajaliku informatsiooni kogumine. 4.3.3. Sihipärased konsultatsioonid.	
4.4. Eelsoodumuste, saavutuste ja professionaalse orientatsiooni vastastikune mõju	4.4.1. Õpilaste saavutuste fikseerimise efektiivsus. 4.4.2. Õpilaste edu fikseerivate dokumentide kvaliteet. 4.4.3. Kogutud informatsiooni kasutamise efektiivsus.	
4.5. Pedagoogilise abi efektiivsus.	4.5.1. Diferentseeritud õpetamise kvaliteet. 4.5.2. Õpilaste edu ja saavutused. 4.5.3. Sisemise ja välimise abi kvaliteet.	
4.6. Erivajadustega õpilaste õpetamine	4.6.1. Spetsiaalse õpetamise seaduse ja selle täiendavate õigusaktide kasutamine. 4.6.2. Erivajaduste määramise efektiivsus. 4.6.3. Erivajadustega õpilaste õpetamise organiseerimise efektiivsus.	

Tegevuse näitajad	Abistavad näitajad	Tasemed 3 IV III II I
5. Eetos (väärtused ja koolikultuur)		
5.1. Kooli kultuur	5.1.1. Uhkusetunne kooli üle. 5.1.2. Võrdsete võimaluste andmine, õiglus. 5.1.3. Ümbruse külalislahkus. 5.1.4. Kooli ohutus. 5.1.5. Suhtlemine ja koostöö.	
5.2. Kooli kogukond ja omavalitsus	5.2.1. Lastevanemate (hooldajate) kaasamine kooli tegevusse. 5.2.2. Kooli omavalitsus.	
5.3. Kooli sidemed	5.3.1. Sidemete iseloom erinevate asutustega, eesmärgid ja efektiivsus. 5.3.2. Kooli koht kogukonnas.	
6. Ressursid		
6.1. Tingimused ja õppebaas	6.1.1. Suurus, maa-ala. 6.1.2. Mööbel, õppevahendid, nende vastavus ja kasutamine, uuendamine ja suurendamine. 6.1.3. Õpilaste transport (kui see on vajalik).	
6.2. Ressurssidega varustamine	6.2.1. Finantseerimine. 6.2.2. Materiaalsed ressursid, nende arv ja vastavus.	
6.3. Materiaalsete ressursside kasutamine ja arvestus	6.3.1. Ressursside kasutamine ja kättesaadavus. 6.3.2. Õpilastööde kasutamine. 6.3.3. Informatsiooniallikate mitmekesisus.	
6.4. Personalipoliitika	6.4.1. Komplekteerimine. 6.4.2. Haridus ja kvalifikatsioon.	
6.5. Personali kogemuse kasutamise efektiivsus	6.5.1. Pedagoogide ja gruppide tegevuse efektiivsus. 6.5.2. Pedagoogide võimete kasutamise süsteem. 6.5.3. Õpetajatele abi osutamise koostöö. 6.5.4. Teenindava personali tegevuse efektiivsus.	
6.6. Pedagoogide kvalifikatsiooni tõstmine ja hinnang	6.6.1. Pedagoogide hindamise tähtsus kooli arengu planeerimiseks. 6.6.2. Kvalifikatsiooni tõstmise efektiivsus.	
6.7. Kooli finants-ressursside juhtimine	6.7.1. Kooli finantstegevus. 6.7.2. Kooli eelarve juhtimise süsteem. 6.7.3. Eelarveliste ja mitte-eelarveliste vahendite kasutamine.	
7. Kooli juhtimine ja kvaliteedi garantii		
7.1. Siseaudit	7.1.1. Pedagoogilise personali osavõtt siseauditist. 7.1.2. Kooli juhtkonna osavõtt siseauditist.	

Tegevuse näitajad	Abistavad näitajad	Tasemed 3 IV III II I
	7.1.3. Õpilaste edu informatsiooni kasutamine kooli siseauditis. 7.1.4. Hinnang juhtkonna tegevusele.	
7.2. Kooli strateegiline plaan ja aasta tegevuskava	7.2.1. Strateegilise plaani ja aasta tegevuskava struktuur. 7.2.2. Strateegilise plaani ja aasta tegevuskava sisu. 7.2.3. Strateegilise plaani ja aasta tegevuskava kooskõla.	
7.3. Kooli strateegilise plaani ja aasta tegevuskava juurutamine.	7.3.1. Ülesannete juurutamine. 7.3.2. Strateegilise plaani ja aasta tegevuskava sisu tähtsus/ vajadus.	
7.4. Kooli juhtkonna tegevuse efektiivsus	7.4.1. Professionaalne kompetentsus ja kohustused. 7.4.2. Liidrite omadused. 7.4.3. Vastastikused suhted töötajatega ja gruppide moodustamine.	
7.5. Metoodiliste gruppide juhtide tegevuse efektiivsus	7.5.1. Metoodiliste gruppide juhtide määramine ja nende kogemuste kasutamine. 7.5.2. Individuaalse tegevuse efektiivsus. 7.5.3. Grupi/üldise tegevuse efektiivsus.	

Tulemused esitatakse tabeli vormis (vt tabel 2.)

Tabel 1. Taseme hindamise näide. Eetos (väärtused ja koolikultuur)

Tegevuse näitajad	Abistavad näitajad	IV tase	II tase	Tunnused. Suunavad küsimused taseme määramiseks
5.1. Kooli kultuur	5.1.1. Uhkuse-tunne kooli üle	Kogukonna liikmed on uhked kooli üle ja osalevad selle visiooni, filosoofia ja eesmärkide loomisel, vastutavad nende elluviimise ja kooli imidži loomise eest.	Kogukonna liikmed tunnistavad kooli visiooni, kuid ise aktiivselt ei ühine selle elluviimisega, ei osale kooli imidži loomisel.	Mis väärtustel põhineb kooli tegevus, kuidas see väljendub? Kuidas kogukonna liikmed osalevad visiooni, eesmärkide, kooli strateegilise plaani, aasta tegevuskava ja koolielu normide loomisel? Missuguste tunnuste üle avaldavad kogukonna liikmed uhkust? Kuidas kool tutvustab end kogukonnale? Missugune on kooli atribuutika? Missugustest traditsioonidest peetakse koolis kinni?
	5.1.2. Võrdsete võimaluste andmine, õiglus	On loodud ja tegutseb süsteem, mis optimaalselt rahuldab kogukonna vajadusi. Kooli tegevus põhineb õigluse ja võrdsete võimaluste andmise printsiipidel.	Kooli tegevus põhineb vaid osaliselt võrdsete võimaluste andmise printsiipidel.	Kuidas rahuldatakse kogukonna vajadusi? Kuidas kool lahendab konflikte, mis tekivad võrdsete võimaluste rahuldamisel? Kuidas võetakse vastu otsuseid kooli visiooni ja missiooni loomisel, eesmärkide formuleerimisel, strateegilise plaani ja aasta tegevuskava loomisel? Kas erinevaid vaateid tunnustatakse?

Tegevuse näitajad	Abistavad näitajad	IV tase	II tase	Tunnused. Suunavad küsimused taseme määramiseks
	5.1.3 Ümbruse külalislahkus	On loodud hästi tegutsev kohtumiste, vastuvõttude, lastevanemate ja teiste informeerimise süsteem.	Kooli olustik ei ole küllaldaselt külalislahke, kohtumist lastevanemate ja teiste külastajatega ei loeta tähtsaks kooli tegevuse osaks.	Milles väljendub kooli külalislahkus? Uute õpilaste ja töötajate kollektiivi vastuvõtmise süsteem. Milles väljenduvad kogukonna- liikmete pingutused mugava olustiku loomisel (esteetiline olustik, kogukonnaliikmete vastastikused suhted)? Kas tunnevad kogukonnaliikmed end kooli peremeestena?
	5.1.4. Kooli ohutus	Prioriteet on kogukonnaliikmete ohutus. Kogukonnaliikmed tunnevad end ohutult, tegutseb abiandmise süsteem.	Kogukonnaliikmete ohutus kindlustatakse formaalselt. Kogukonnaliikmed tunnevad end vaid osaliselt ohutult. Ei ole ühtset abiandmise süsteemi.	Kes ja kuidas kindlustab kogukonnaliikmete julgeoleku koolis? Kuidas kool välja selgitab vägivaldajuhtumeid ja mida tehakse nende kõrvaldamiseks? Kuidas kindlustatakse koolis kord ja distsipliin ja milliseid meetmeid kasutatakse, et neid toetada?
	5.1.5. Suhtlemine ja koostöö	Kooli tegevus põhineb kõigi kogukonnaliikmete üksteist austavale suhtlemisele ja koostööle. Palju tähelepanu pööratakse õpilaste sotsialiseerimisele	Kogukonnaliikmete suhtlemine ja koostöö ei ole järjepidev. Mikrokliima ei ole päris hea, esinevad mitte austamise, ebaviisakuse ja üksteise mittemõistmise juhud. Õpilaste sotsialiseerimisele ei pöörata küllaldast tähelepanu.	Kuidas koolielu loob õpilastele tingimused õppida praktiliselt demokraatiat? Milles avaldub kogukonnaliikmete austus ja üksteise vastastikune usaldus? Mida tehakse õpilaste sotsialiseerimise võimaluste laiendamiseks?
5.2. Kooli kogukond ja omaavalitsus	5.2.1. Lastevanemate (hooldajate) kaasamine kooli tegevusse	Lastevanemad osalevad aktiivselt kooli omaavalitsuses, erinevates programmides ja projektides. See on süstemaatiline tegevus. Lapsevanemad saavad	Lastevanemad osalevad koolielus episoodiliselt. Kooli ja lastevanemate koostöö ei põhine partnerlus- printsiipidel.	Missugust informatsiooni saavad lastevanemad kooli tegevuse, eesmärkide, ülesannete, suundade, õppetöö sisu ja meetodite kohta? Missugustes vormides väljendub suhtlemine ja koostöö kooli ja lastevanemate vahel?

Kooli sisehindamine

Tegevuse näitajad	Abistavad näitajad	IV tase	II tase	Tunnused. Suunavad küsimused taseme määramiseks
		mitmekülgset informatsiooni koolielu kohta.		
	5.2.2. Kooli omavalitsus	Kooli omavalitsus initsieerib enamikke muudatusi koolielus, osaleb nende juurutamises.	Kooli omavalitsuse tegevus on formaalne; koolielu muudatuste initsieerimises osaleb formaalselt.	Missugused omavalitsuse institutsioonid tegutsevad koolis? Milles väljendub nende tegevus? Missugust mõju omavalitsus avaldab kooli kogukonnale? Milliseid muudatusi initsieerib koolinõukogu ja kuidas ta seda teeb? Missugused kooli kogukonna liikmete ideed on koolis realiseerunud?
5.3. Kooli sidemed.	5.3.1. Sidemete maht erinevate asutustega, eesmärgid ja efektiivsus	Kooli sidemed on mitmekülgsed, sihipärase ja annavad positiivseid tulemusi kogu kogukonnale.	Kooli sidemed on üksikud ja ei mõju küllaldaselt kooli tegevusele.	Milliseid sidemeid toetab kool? Missugused on sidemed ja koostöö kogukonnal teiste institutsioonidega? Kuidas sidemed teiste institutsioonidega mõjutavad kooli tegevust?
	5.3.2. Kooli koht kogukonnas	Kooli tegevus rahuldab kohalikku kogukonda, kool initsieerib ja organiseerib pidevalt projekte ja programme kohaliku kogukonna tarbeks.	Kooli tegevus kohalikus kogukonnas ei ole aktiivne.	Kuidas toimub kooli suhtlus ja koostöö kohaliku kogukonnaga? Missuguseid, ja kuidas kool initsieerib ja organiseerib projekte ja programme kohaliku kogukonna tarbeks? Kui aktiivselt osaleb kohalik kogukond kooli üritustel? Kuidas kohalik kogukond hindab kooli, tema tegevust, kust seda teada saab? Mille poolest erineb kool teistest koolidest?

Lisa 3. Enesehinnang

Kool	Kooli kultuur	Strateegiline juhtimine						Personal									
		Ülesannete täitmine	Initsiatiiv, paindlikus	Kooli efektiivsus	Juhtkonna tegevus	AMÜ, temaatiliste töögrupp	Mentor, vanemõpetaja	Värbamine	Motiveerimine	Arendamine	Toetamine	Rahulolu täiendõppega	Rahulolu oma professionaalse tegevusega	Omavahelise koostöö tase	Saavutused	Rahulolu ÕKP organiseerimisega	Rahulolu MT baasiga
Pähklimäe	4,40	4,03	4,17	3,94	3,86	3,78	3,47	3,53	4,08	3,92	4,17	4,14	4,50	4,39	4,19	4,47	4,67
Kesklinna	4,57	4,27	4,32	4,09	4,41	4,18	4,41	4,09	4,55	4,64	4,77	4,64	4,73	4,59	4,68	4,82	4,86
6.Kool	4,12	4,44	3,94	4,19	4,38	3,81	3,81	4,19	4,38	4,19	4,06	4,13	4,56	4,25	4,50	4,31	4,19
Paju	4,29	4,08	3,92	4,00	4,23	4,08	3,23	3,69	4,15	4,23	4,08	4,62	4,23	4,31	4,00	4,15	4,54
Soldino	4,64	4,83	4,75	4,88	4,88	4,83	4,79	4,92	4,96	4,92	4,88	4,50	4,54	4,46	4,54	4,46	4,20
Jõhvi	4,80	4,4	4,48	4,36	4,2	4,11	4,35	3,93	4,40	4,44	4,30	4,40	4,81	4,43	4,36	4,30	4,4
Keskmine	4,47	4,34	4,26	4,24	4,33	4,13	4,01	4,06	4,42	4,39	4,38	4,40	4,56	4,40	4,38	4,42	4,48

Lisa 4. Enesehinnang

Kool	Õppe- ja kasvatusprotsess										Planeerimine
	Ainekava täitmise tase (tundide järgi)	Ainekava täitmise tase (kvaliteedi järgi)	Individuaalne õppekava	Klassi iseärasused	Suhtlemine lastevanematega	Sobivad meetodid	Klassiväline tegevus	Rahulolu oma tegevusega	Rahulolu kolleegidega	Rahulolu klassijuhatajaga	
Pähklimäe	4,17	4,23	3,71	4,06	4,29	3,77	3,77	4,40	4,20	4,14	4,00
Kesklinna	4,33	4,38	4,19	4,24	4,52	4,19	4,43	4,57	4,29	4,43	4,62
6.Kool	4,19	3,94	3,56	4,13	3,94	3,44	3,44	4,13	4,31	4,13	4,00
Paju	4,46	4,00	3,77	3,92	4,31	3,77	3,85	4,15	4,23	4,15	4,38
Soldino	4,63	4,54	4,58	4,75	4,71	4,46	4,42	4,67	4,67	4,75	4,79
Jõhvi	4,35	4,18	4,18	4,19	4,42	4,11	4,14	4,40	4,25	4,33	4,25
Keskmine	4,35	4,21	4,00	4,21	4,36	3,96	4,01	4,39	4,32	4,32	4,34

Lisa 5. Ankeet eesti keeles

Kooli sisehindamine, eneseanalüüs, õpetaja tegevuse enesehindamine – need on hindamistegevuse vormid, mis mõjuvad kooli ja õpetaja tegevusele positiivselt.

Antud uurimus viiakse läbi sihiga selgitada välja tähtis ja kasulik informatsioon kooli hindamis-eeskirjade ja õpetaja aastategevuse enesehindamise eeskirjade koostamiseks.

Üldinformatsioon

Küsimustele vastates palun kriipsutage alla vajalikvastus

Mitu aastat Te töötate õpetajana?

0-3 4-10 10-20 20-30 üle 30

Missugusesse valdkonda kuuluvad Teie poolt õpetatavad õppeained?

humanitaarained

reaalained

loodusained

kunst, tööõpetus, muusika, kehaline kasvatus

kõik õppeained (klassiõpetaja)

Teie ametijärk?

nooremõpetaja õpetaja vanemõpetaja õpetaja-metoodik

Kasutage hindamisskaalat:

1	2	3	4	5	Ei tea, kuidas seda hinnata
Pole üldse tähtis	Pole tähtis	Arvatavasti tähtis, võib-olla tähtis	Tähtis	Väga tähtis	

Palume Teil anda hinnang allpool loetletud valdkondade, alavaldkondade, olukordade ja näitajate hindamise tähtsusele

õppeaasta jooksul läbi viidud isikliku kutsealase tegevuse hindamisel

kooli tegevuse hindamisel.

Kuivõrd tähtsaks peate selle kooli koolikultuuri hindamist, kus Te töötate (koolikultuuri alla kuuluvad: väärtused, normid, traditsioonid, avatus, sidemed, arengule kaasaaitamine, ökoloogiline mugavus, informatsiooni liikumine)

Oma tegevuse hindamiseks	1	2	3	4	5	Ei tea
	Üldse pole tähtis				Väga tähtis	
Kooli tegevuse hindamiseks	1	2	3	4	5	Ei tea
	Üldse pole tähtis				Väga tähtis	

Kuivõrd tähtis on hinnata initsiatiivi strateegilise juhtimise valdkonnas, arengut, aastaks kooli arengukavas püstitatud strateegiliste ülesannete täitmist,

Kooli sisehindamine

Oma tegevuse hindamiseks	1 Üldse pole tähtis	2	3	4	5 Väga tähtis	Ei tea
Kooli tegevuse hindamiseks	1 Üldse pole tähtis	2	3	4	5 Väga tähtis	Ei tea

kooli reageerimise initsiatiivsust, paindlikkust, operatiivsust muutuva demograafilist situatsiooni, õigusliku baasi muutumise jne suhtes – ühiskonna väljakutsetele.

Oma tegevuse hindamiseks	1 Üldse pole tähtis	2	3	4	5 Väga tähtis	Ei tea
Kooli tegevuse hindamiseks	1 Üldse pole tähtis	2	3	4	5 Väga tähtis	Ei tea

Kuivõrd tähtis on hinnata juhtkonna tegevuse efektiivsust kooli arendamisel.

Oma tegevuse hindamiseks	1 Üldse pole tähtis	2	3	4	5 Väga tähtis	Ei tea
Kooli tegevuse hindamiseks	1 Üldse pole tähtis	2	3	4	5 Väga tähtis	Ei tea

Kuivõrd tähtis on hinnata õpiabi tugisüsteemi tegevuse efektiivsust (psühholoog, logopeed, sotsiaaltöötaja) kooli arendamisel.

Oma tegevuse hindamiseks	1 Üldse pole tähtis	2	3	4	5 Väga tähtis	Ei tea
Kooli tegevuse hindamiseks	1 Üldse pole tähtis	2	3	4	5 Väga tähtis	Ei tea

Kuivõrd tähtis on hinnata aine- ja meetodiliste ühenduste juhtide, temaatiliste töögruppide tegevuse efektiivsust kooli arendamisel.

Oma tegevuse hindamiseks	1 Üldse pole tähtis	2	3	4	5 Väga tähtis	Ei tea
Kooli tegevuse hindamiseks	1 Üldse pole tähtis	2	3	4	5 Väga tähtis	Ei tea

Kuivõrd tähtis on hinnata mentorite, vanemõpetajate, õpetajate-metoodikute tegevuse efektiivsust kooli arendamisel.

Oma tegevuse hindamiseks	1 Üldse pole tähtis	2	3	4	5 Väga tähtis	Ei tea
Kooli tegevuse hindamiseks	1 Üldse pole tähtis	2	3	4	5 Väga tähtis	Ei tea

Kuivõrd tähtis on hinnata kooli personaliga seotud valdkonna tulemusi järgmistel kooli tegevuse suundadel:

1* personali värbamine, personali valik

Oma tegevuse hindamiseks	1	2	3	4	5	
--------------------------	---	---	---	---	---	--

Kooli sisehindamine

	Üldse pole tähtis				Väga tähtis	Ei tea
Kooli tegevuse hindamiseks	1	2	3	4	5	
	Üldse pole tähtis				Väga tähtis	Ei tea

2* personali motiveerimine

Oma tegevuse hindamiseks	1	2	3	4	5	
	Üldse pole tähtis				Väga tähtis	Ei tea
Kooli tegevuse hindamiseks	1	2	3	4	5	
	Üldse pole tähtis				Väga tähtis	Ei tea

3* personali arendamine

Oma tegevuse hindamiseks	1	2	3	4	5	
	Üldse pole tähtis				Väga tähtis	Ei tea
Kooli tegevuse hindamiseks	1	2	3	4	5	
	Üldse pole tähtis				Väga tähtis	Ei tea

4*personali toetamine

Oma tegevuse hindamiseks	1	2	3	4	5	
	Üldse pole tähtis				Väga tähtis	Ei tea
Kooli tegevuse hindamiseks	1	2	3	4	5	
	Üldse pole tähtis				Väga tähtis	Ei tea

5* rahulolu täiendõppega

Oma tegevuse hindamiseks	1	2	3	4	5	
	Üldse pole tähtis				Väga tähtis	Ei tea
Kooli tegevuse hindamiseks	1	2	3	4	5	
	Üldse pole tähtis				Väga tähtis	Ei tea

6* personali rahulolu oma professionaalse tegevusega

Oma tegevuse hindamiseks	1	2	3	4	5	
	Üldse pole tähtis				Väga tähtis	Ei tea
Kooli tegevuse hindamiseks	1	2	3	4	5	
	Üldse pole tähtis				Väga tähtis	Ei tea

7* personali omavahelise koostöö tase

Oma tegevuse hindamiseks	1	2	3	4	5	
	Üldse pole tähtis				Väga tähtis	Ei tea
Kooli tegevuse hindamiseks	1	2	3	4	5	
	Üldse pole tähtis				Väga tähtis	Ei tea

8* personali saavutused

Oma tegevuse hindamiseks	1	2	3	4	5	
	Üldse pole tähtis				Väga tähtis	Ei tea
Kooli tegevuse hindamiseks	1	2	3	4	5	
	Üldse pole tähtis				Väga tähtis	Ei tea

9* personali rahulolu õppe-kasvatustöö protsessi organiseerimisega

Oma tegevuse hindamiseks	1 Üldse pole tähtis	2	3	4	5 Väga tähtis	Ei tea
Kooli tegevuse hindamiseks	1 Üldse pole tähtis	2	3	4	5 Väga tähtis	Ei tea

10* rahulolu õppeprotsessi tarbeks oleva materiaal-tehnilise baasiga

Oma tegevuse hindamiseks	1 Üldse pole tähtis	2	3	4	5 Väga tähtis	Ei tea
Kooli tegevuse hindamiseks	1 Üldse pole tähtis	2	3	4	5 Väga tähtis	Ei tea

Õppe-kasvatustöö protsessi valdkonnas, õpilastega seoses tulemustes:

Kuivõrd tähtis on teada ainekava täitmise taset

õppekavaga määratud tundide arvu ja faktiliselt antud tundide järgi,

Oma tegevuse hindamiseks	1 Üldse pole tähtis	2	3	4	5 Väga tähtis	Ei tea
Kooli tegevuse hindamiseks	1 Üldse pole tähtis	2	3	4	5 Väga tähtis	Ei tea

õpilaste poolt omandatud teadmiste järgi, õppeedukuse protsendi ja kvaliteedi protsendi („4” ja „5”) põhjal.

Oma tegevuse hindamiseks	1 Üldse pole tähtis	2	3	4	5 Väga tähtis	Ei tea
Kooli tegevuse hindamiseks	1 Üldse pole tähtis	2	3	4	5 Väga tähtis	Ei tea

Kuivõrd tähtis on teha erivajadustega õpilastega individuaalse õppekava järgi tehtud töö kokkuvõtteid.

Oma tegevuse hindamiseks	1 Üldse pole tähtis	2	3	4	5 Väga tähtis	Ei tea
Kooli tegevuse hindamiseks	1 Üldse pole tähtis	2	3	4	5 Väga tähtis	Ei tea

Kuivõrd tähtis on ära märkida teemad ja mõisted, millede juurde on vaja tagasi pöörduda järgmisel õppeaastal, töötades sama klassi, samade õpilastega.

Oma tegevuse hindamiseks	1 Üldse pole tähtis	2	3	4	5 Väga tähtis	Ei tea
Kooli tegevuse hindamiseks	1 Üldse pole tähtis	2	3	4	5 Väga tähtis	Ei tea

Kuivõrd tähtis on omada tagasisidet lastevanematelt nende lapsega tehtava õppe-kasvatustöö taseme kohta.

Kooli sisehindamine

Oma tegevuse hindamiseks	1 Üldse pole tähtis	2	3	4	5 Väga tähtis	Ei tea
Kooli tegevuse hindamiseks	1 Üldse pole tähtis	2	3	4	5 Väga tähtis	Ei tea

Kuivõrd tähtis on ära märkida ja kirjeldada eelmisel aastal klassis kasutatud enam õnnestunud töömeetodid, töövõtted ja tehnoloogiad.

Oma tegevuse hindamiseks	1 Üldse pole tähtis	2	3	4	5 Väga tähtis	Ei tea
Kooli tegevuse hindamiseks	1 Üldse pole tähtis	2	3	4	5 Väga tähtis	Ei tea

Kuivõrd tähtis on ära märkida, kirjeldada ja hinnata õpilastega tehtavat klassivälist tegevust motivatsiooni, silmaringi jne arendamisel.

Oma tegevuse hindamiseks	1 Üldse pole tähtis	2	3	4	5 Väga tähtis	Ei tea
Kooli tegevuse hindamiseks	1 Üldse pole tähtis	2	3	4	5 Väga tähtis	Ei tea

Kuivõrd tähtis on teada õpetaja rahulolu oma tööga konkreetses klassis.

Oma tegevuse hindamiseks	1 Üldse pole tähtis	2	3	4	5 Väga tähtis	Ei tea
Kooli tegevuse hindamiseks	1 Üldse pole tähtis	2	3	4	5 Väga tähtis	Ei tea

Kuivõrd tähtis on teada õpetaja rahulolu:

antud konkreetses klassis töötavate kolleegidega,

Oma tegevuse hindamiseks	1 Üldse pole tähtis	2	3	4	5 Väga tähtis	Ei tea
Kooli tegevuse hindamiseks	1 Üldse pole tähtis	2	3	4	5 Väga tähtis	Ei tea

klassijuhatajaga.

Oma tegevuse hindamiseks	1 Üldse pole tähtis	2	3	4	5 Väga tähtis	Ei tea
Kooli tegevuse hindamiseks	1 Üldse pole tähtis	2	3	4	5 Väga tähtis	Ei tea

Mis on Teie arvates vastuvõetavam õppeaasta tööle üldistava hinde andmisel?

Oma töö kohta hinnangu andmisel märkige 3 plussi (positiivsed momendid) ja 2 miinust või kasuta hindeid 1,2,3,4,5 tavaskaalal.

Kooli tööle hinnangu andmisel märkige 5 plussi ja 3 miinust või hindeid 1,2,3,4,5 tavaskaalal.

Kuivõrd tähtis on hindamise kokkuvõtete põhjal planeerida tegevusi situatsiooni parendamiseks erinevates valdkondades

Oma tegevuse hindamiseks	1 Üldse pole tähtis	2	3	4	5 Väga tähtis	Ei tea
Kooli tegevuse hindamiseks	1 Üldse pole tähtis	2	3	4	5 Väga tähtis	Ei tea

Lisa 6. Ankeet vene keeles

Анкета

Koolisisehindamine, внутреннее оценивание школы, самоанализ, самооценка

деятельности учителя – это виды деятельности оценивания, которые позитивно влияют на деятельность школы и учителя.

Данное исследование проводится с целью выяснения важной, полезной информации для составления школьных порядков оценивания, порядков по самооцениванию деятельности учителя за год.

Общая информация

Отвечая на вопросы, пожалуйста, подчеркните нужное

Сколько лет Вы работаете учителем?

0-3 4-10 10-20 20-30 более 30

К какой области относится преподаваемые Вами предметы?

гуманитарные

реальные

естественные

искусство, труд, музыка, физкультура

все области (классный учитель)

Ваша квалификационная категория

молодой педагог учитель старший учитель учитель методист

Используя шкалу оценивания

1 Совсем не важно	2 Неважно	3 Вероятно важно, быть может важно	4 Важно	5 Очень важно	Не знаю, как это оценить
-------------------------	--------------	--	------------	------------------	--------------------------------

просим Вас дать оценку необходимости, важности перечисленных ниже областей, сфер, положений, показателей при самооценивании своей личной профессиональной деятельности за учебный год при оценивании деятельности школы

Насколько важно оценивать культуру школы, в которой Вы трудитесь (под культурой школы рассматривается: ценности, нормы, традиции, открытость, связи, содействие развитию, экологическая комфортность, движение информации)

При самооценивании своей деятельности	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю
При оценивании деятельности школы	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю

В сфере инициативы, стратегического руководства и развития, насколько важно оценить выполнение поставленных задач на год тем стратегическим положениям, которые заложены в Arengukava школы и которые возникают на основании анализа деятельности школы за предыдущий год

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю

инициативность, гибкость, оперативность реагирования школы, на меняющуюся демографическую ситуацию, на изменение законодательной базы и т.д. – на вызовы общества

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю

насколько важно оценивать эффективность деятельности руководства для развития школы

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю

насколько важно оценивать эффективность деятельности поддерживающих служб (психолог, логопед, социальный педагог) для развития школы

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю

насколько важно оценивать эффективность деятельности руководителей предметных МО, тематических рабочих групп для развития школы

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю

насколько важно оценивать эффективность деятельности менторов, старших учителей, учителей-методистов для развития школы

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю
---------------------------------------	-------------------	---	---	---	---------------	---------

для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю
--------------------------------------	----------------------	---	---	---	------------------	---------

Насколько важно оценивать сферу, связанную с персоналом школы, по следующим направлениям деятельности школы

1* подбор персонала, выбор персонала

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю

2* мотивация персонала

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю

3* развитие персонала

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю

4* поддержка персонала

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю

5* удовлетворенность дополнительным обучением

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю

6* удовлетворенность персонала своей профессиональной деятельностью

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю

7* уровень сотрудничества персонала между собой

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю
для оценивания	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень	

деятельности школы	важно				важно	Не знаю
--------------------	-------	--	--	--	-------	---------

8* достижения персонала

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю

9*удовлетворенность персонала организацией учебно-воспитательным процессом

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю

10* удовлетворенность материально-технической базой для учебного процесса

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю

В сфере учебно-воспитательного процесса, результатов, связанных с учащимися

Насколько важно знать уровень выполнения предметной программы

по количеству часов, определенных программой и фактически выданными

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю

По качеству усвоения учащимися предметной программы через процент успеваемости, процент качества («4» и «5»)

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю

Насколько важно подводить итоги работы по индивидуальным программам с

учениками, имеющими особые нужды

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю

Насколько важно отметить темы, понятия, к которым надо возвратиться на следующий учебный год при работе с данным классом, с данными учащимися

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю

Насколько важно иметь обратную связь от родителей по уровню учебно-воспитательной работы с их ребенком

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю

Насколько важно отмечать, описывать наиболее удавшиеся методы, приемы работы, технологии в прошедшем году (в целом с классом)

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю

Насколько важно отметить, описать, оценить внеурочную деятельность с уч-ся для развития мотивации, кругозора и т.д.

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю

Насколько важно знать удовлетворенность учителя своей работой с конкретным классом

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю

Насколько важно знать удовлетворенность учителя работой с коллегами в данном конкретном классе

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю

с классным руководителем

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю
--	----------------------	---	---	---	------------------	---------

для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю
--------------------------------------	----------------------	---	---	---	------------------	---------

На Ваш взгляд, что более приемлемо в обобщенной оценке за год

в своей работе отметить три плюса (положительных момента) и два минуса или

используя 1,2,3,4,5 обычной шкалы

в работе школы отметить пять плюсов и три минуса или 1,2,3,4,5 обычной шкалы

Насколько важно по итогам оценивания планировать деятельность по улучшению

ситуации в различных сферах

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	2	3	4	5 Очень важно	Не знаю

Lisa 7. **Pilootankeet vene keeles**

Пилотная анкета

Используя шкалу оценивания

1	2		3	4	5
Совсем не важно	Неважно	Не знаю, как это оценить	Вероятно важно, быть может важно	Важно	Очень важно

просим Вас дать оценку необходимости, важности перечисленных ниже областей, сфер, положений, показателей при самооценивании своей личной профессиональной деятельности за учебный год при оценивании деятельности школы

Насколько важно оценивать культуру школы, в которой Вы трудитесь (под культурой школы рассматривается: ценности, нормы, традиции, открытость, связи, содействие развитию, экологическая комфортность, движение информации)

При самооценивании своей деятельности	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно
При оценивании деятельности школы	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно

В сфере инициативы, стратегического руководства и развития, насколько важно оценить выполнение поставленных задач на год тем стратегическим положениям, которые заложены в Arengukava школы и которые возникают на основании анализа деятельности школы за предыдущий год

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно

инициативность, гибкость, оперативность реагирования школы, на меняющуюся демографическую ситуацию, на изменение законодательной базы и т.д. – на вызовы общества

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно

насколько важно оценивать эффективность деятельности руководства для развития школы

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно
для оценивания	1 Совсем не	Не	2	3	4	5 Очень

деятельности школы	важно	знаю				важно
--------------------	-------	------	--	--	--	-------

насколько важно оценивать эффективность деятельности поддерживающих служб
(психолог, логопед, социальный педагог) для развития школы

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно

насколько важно оценивать эффективность деятельности руководителей предметных
МО, тематических рабочих групп для развития школы

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно

насколько важно оценивать эффективность деятельности менторов, старших учителей,
учителей-методистов для развития школы

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно

Насколько важно оценивать сферу, связанную с персоналом школы, по следующим
направлениям деятельности школы

1* подбор персонала, выбор персонала

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно

2* мотивация персонала

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно

3* развитие персонала

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно

4* поддержка персонала

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно

5* удовлетворенность дополнительным обучением

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно

6* удовлетворенность персонала своей профессиональной деятельностью

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно

7* уровень сотрудничества персонала между собой

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно

8* достижения персонала

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно

9*удовлетвоенность персонала организацией учебно-воспитательным процессом

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно

10* удовлетворенность материально-технической базой для учебного процесса

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно

В сфере учебно-воспитательного процесса, результатов, связанных с учащимися

Насколько важно знать уровень выполнения предметной программы

по количеству часов, определенных программой и фактически выданными

для самооценивания	1 Совсем не	Не	2	3	4	5 Очень
--------------------	-------------	----	---	---	---	---------

своей деятельности	важно	знаю				важно
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно

По качеству усвоения учащимися предметной программы через процент успеваемости, процент качества («4» и «5»)

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно

Насколько важно подводить итоги работы по индивидуальным программам с учениками, имеющими особые нужды

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно

Насколько важно отметить темы, понятия, к которым надо возвратиться на следующий учебный год при работе с данным классом, с данными учащимися

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно

Насколько важно иметь обратную связь от родителей по уровню учебно-воспитательной работы с их ребенком

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно

Насколько важно отмечать, описывать наиболее удавшиеся методы, приемы работы, технологии в прошедшем году (в целом с классом)

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно

Насколько важно отметить, описать, оценить внеурочную деятельность с уч-ся для развития мотивации, кругозора и т.д.

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно
--	----------------------	------------	---	---	---	------------------

для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно
--------------------------------------	----------------------	------------	---	---	---	------------------

Насколько важно знать удовлетворенность учителя своей работой с конкретным классом

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно

Насколько важно знать удовлетворенность учителя работой с коллегами в данном конкретном классе

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно

с классным руководителем

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно

На Ваш взгляд, что более приемлемо в обобщенной оценке за год в своей работе отметить три плюса (положительных момента) и два минуса или используя 1,2,3,4,5 обычной шкалы в работе школы отметить пять плюсов и три минуса или 1,2,3,4,5 обычной шкалы

Насколько важно по итогам оценивания планировать деятельность по улучшению ситуации в различных сферах

для самооценивания своей деятельности	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно
для оценивания деятельности школы	1 Совсем не важно	Не знаю	2	3	4	5 Очень важно

Общая информация

Отвечая на вопросы, пожалуйста, подчеркните нужное

Сколько лет Вы работаете учителем?

0-3 4-10 10-20 20-30 более 30

К какой области относятся преподаваемые Вами предметы?

гуманитарные

реальные

естественные

искусство, труд, музыка, физкультура

все области (классный учитель)

Ваша квалификационная категория

молодой педагог учитель старший учитель учитель методист

Lisa 8. Paaris kahevalikuga t-testi keskmise arvutamiseks

<http://www.infamed.com/stat/s06.html>

Paaris kahevalikuga t-testi keskmise arvutamiseks kasutatakse kahe valiku andmete keskmiste erinevuse hüpoteesi kontrollimiseks. Selles ei eeldata dispressioonide üldise koguse võrdsust, milledest on andmed välja valitud. Seda testi kasutatakse loomulikes paarisvaatluste valikutes, näiteks, kui üldist kogusust testitatakse kaks korda.

Arvestuse algoritm sisaldab järgmisi etappe:

1. Leida paarisvariantide erinevused.
2. Arvutada välja keskmine erinevus.

$$M_{erin} = \frac{\sum (x - y)}{n}$$

kus $\sum (x - y)$ - paarisvariantide erinevuste summa, aga n - paarisvaatluste arv.

3. Määrata paarisvariantide erinevuste kõrvalekalle keskmine diferents, tõsta ruutu ja summerida saadud tulemused .

$$\sum [(x - y) - M_{erin}]^2$$

4. Arvutada välja dispersioon.

$$\sigma_{erin} = \sqrt{\frac{\sum [(x - y) - M_{erin}]^2}{n - 1}}$$

5. Arvutada välja üldine keskmine.

$$m_{erin} = \frac{\sigma_{erin}}{\sqrt{n}}$$

6. Arvutada välja t - statistika.

$$t = \frac{M_{erin}}{m_{erin}}$$

7. Arvutada välja lahtine astendamine.

$$df = n - 1$$

8. Määrata kindlaks erinevuste usaldatavus - p.

Statistilise tähenduse erinevuse kahe aritmeetilise paaris kahevalikuga keskmise esialgsete suuruste määramise hindamisel kasutatakse Studendi *t*-kriteeriumi.

Paaris kahevalikuga t-testi keskmise arvutamiseks on sisse viidud alltoodud tabeli graafikusse omad andmed iga vaatluspaari kohta.

Keskmine hinnang **X** – kooli tegevus, Keskmine hinnang **Y** - enesehinnang.

Lähteandmed		
Kool	Keskmine hinnang X - kooli tegevus	Keskmine hinnang Y - enesehinnang
Narva Pähklimäe Gümnaasium	4,31	4,08
Narva Kesklinna Gümnaasium	4,58	4,46
Narva 6.Kool	4,19	4,09
Narva Paju Kool	4,28	4,10
Narva Soldino Gümnaasium	4,67	4,68
Jõhvi Vene Gümnaasium	4,44	4,33
Tulemused $t = 3,66$; $p < 0,05$		

On saadud keskmised statistilised andmed.

Lisa 9. Hinnang valdkondade hindamise tähtsusele koolide kaupa

Kool	Kooli kultuur	Strateegiline juhtimine						Personal									
		Ülesannete täitmine	Initsiatiiv, paindlikus	Kooli efektiivsus	Juhtkonna tegevus	AMÜ, temaatiline töögrupp	Mentor, vanemõpetaja	Värbamine	Motiveerimine	Arendamine	Toetamine	Rahulolu täiendõppega	Rahulolu oma professionaalse tegevusega	Omavahelise koostöö tase	Saavutused	Rahulolu ÕKP organiseerimisega	Rahulolu MT baasiga
Pähklimäe	4,60	4,18	4,45	4,50	4,64	4,28	4,14	4,33	4,33	4,33	4,36	4,25	4,39	4,44	4,69	4,69	4,81
Kesklinna	4,76	4,50	4,50	4,68	4,64	4,55	4,50	4,59	4,64	4,64	4,73	4,77	4,73	4,68	4,64	4,86	4,81
6.Kool	4,50	4,06	3,94	4,29	4,53	4,18	4,12	4,35	4,18	4,53	4,12	4,24	4,53	4,41	4,76	4,53	4,71
Paju	4,69	4,00	4,33	4,43	4,71	4,57	3,93	3,93	4,36	4,43	4,36	4,57	4,43	4,57	4,79	4,79	4,77
Soldino	4,83	4,64	4,64	4,80	4,84	4,88	4,84	4,76	4,84	4,84	4,84	4,52	4,60	4,56	4,72	4,64	4,20
Jõhvi	4,73	4,50	4,52	4,65	4,47	4,30	4,64	4,40	4,60	4,60	4,70	4,60	4,56	4,43	4,71	4,50	4,5
Keskmine	4,69	4,31	4,40	4,56	4,64	4,46	4,36	4,39	4,49	4,56	4,52	4,49	4,54	4,52	4,72	4,67	4,67

Lisa 10. Hinnang valdkondade hindamise tähtsusele koolide kaupa

Kool	Õppe- ja kasvatusprotsess										Planeerimine	Kooli hinnang	Enese-hinnang
	Õppekavaga määratud tundide arv	Ainekava täitmise tase (kvaliteedi järgi)	Individuaalne õppekava	Klassi iseärasused	Suhtlemine lastevanematega	Sobivad meetodid	Klassiväline tegevus	Rahulolu oma tegevusega	Rahulolu kolleegidega	Rahulolu klassijuhatajaga			
Pähklimäe	4,23	4,23	3,83	4,14	4,29	3,74	3,97	4,34	4,26	4,09	4,00	4,31	4,08
Kesklinna	4,52	4,43	4,29	4,24	4,48	4,33	4,48	4,67	4,24	4,48	4,67	4,58	4,46
6.Kool	4,13	4,06	3,56	4,25	3,69	3,50	3,63	4,19	4,19	4,20	4,00	4,19	4,09
Paju	4,46	4,00	3,92	3,54	4,31	3,85	3,69	3,92	3,92	4,23	4,31	4,28	4,10
Soldino	4,63	4,54	4,54	4,75	4,67	4,46	4,46	4,63	4,71	4,71	4,79	4,67	4,68
Jõhvi	4,43	4,23	4,18	4,14	4,53	4,25	3,86	4,4	4,28	4,35	4,46	4,44	4,33
Keskmine	4,40	4,25	4,05	4,18	4,33	4,02	4,01	4,36	4,27	4,34	4,45	4,41	4,29